

KIRKEGÅRDEN

Oktober 2017

37. årgang

5

klassisk og moderne indretning på kirkegården

kantsætning og armering af udearealer...

affaldssortering med bl.a. BIKAB

LANDSKAB

PARK & BYRUM

TLF: 7023 2999
WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Opbevaring af Askeurner
s. 06	FDK's og DKL's årsmøde 2017
s. 12	Tak til Klaus Frederiksen og Vagn Andersen
s. 16	Nordisk Kongres 2017 i København
s. 26	Pindsvinet - Naturens lille hjælper
s. 30	Praktikophold for bachelorstuderende
s. 32	Parkkirkegård på mange måder
s. 36	Boganmeldelser
s. 40	Have- og landskabsudstillingen 2017
s. 44	Benkapellet i Sedlec
s. 46	Profil - Birgit Jensen
s. 52	Kort nyt
s. 54	Kalender

FORSIDE

Ekskursionen i forbindelse med den Nordiske Kongres, der blev afholdt i København i dagene 6. - 8. september i år, gik bl.a. til Bispebjerg Kirkegård. Foto: Lene H. Jensen.

REDAKTION

Redaktør:
Lene Halkjær Jensen,
Humblebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228
E-mail: lene.bladet@mail.dk

Redaktion:
Jens Zorn Thorsen,
Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jzt@vejle-kirkegaarde.dk

Tommy Christensen,
Svendborg Kirkegårde og Krematorium
E-mail: tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Jens Dejgaard Jensen,
Silkeborg Kirkegårde og Krematorium
Tlf. 2393 9300
E-mail: jdj@skk.dk

Jørn Skov
Tønder Kirkegård
E-mail: tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Asger Christensen,
Hørsholm Kirkegård
E-mail: asger@hoersholmkirkegaard.dk

Sekretariat:
Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1
9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Layout og tryk:
Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

Redaktionelt stof og annoncer til 'KIRKEGÅRDEN' nr. 6, 2017 sendes til lene.bladet@mail.dk senest d. 15. november 2017
Artiklernes indhold er ikke nødvendigvis et udtryk for Redaktionens, FDK's eller DKL's holdning.

OPBEVARING AF ASKEURNER

Af Kirstine Frank Jensen, kfj@km.dk
Stiftsfuldmægtig, Ribe Stift

Kirkegården skal opbevare urner under forhold, der er sømmelige, og på en sådan måde, at beskadigelser og forvekslinger undgås. Urneskab, Hørsholm Kirkegård. Foto: Vagn Andersen

Størstedelen af alle afdøde i Danmark bliver kremeret, og deres aske bliver jordfæstet (nedsat) på en kirkegård.

Når kirkegården har modtaget urnen med asken efter afdøde, kontakter kirkegårdspersonalet de efterladte eller den, der har bestilt bisættelsen, for at aftale nærmere om nedsættelsen af urnen.

Kirkegården opbevarer som oftest urnen i en periode

I de fleste tilfælde er der tale om et relativt hurtigt forløb fra urnen modtages til den bliver nedsat i et gravsted. Men i nogle tilfælde kan det af forskellig årsager trække ud. Det kan fx skyldes, at der ikke er blevet erhvervet eller valgt et gravsted, at de efterladte ikke svarer på kirkegårdens henvendelser, eller at der ikke er enighed mellem de efterladte.

Uanset årsagen er kirkegården i disse sager henvist til at opbevare urnen i en periode, mens der ventes på en afklaring.

Og hvor lang kan sådan en periode så være?

Det er der ingen bestemmelser om i lovgivningen. Tidligere har det været accepteret, at der kunne gå op til 3 måneder, fra urnen blev modtaget på en kirkegård, til den skulle nedsættes, men det var begrundet i forholdene på landsbykirkegårdene, hvor man mange steder ikke havde redskaber, der kunne bruges til urnenedsættelser i perioder med længerevarende frost.

Når det ikke umiddelbart kan afklares, hvor eller hvornår en urne skal nedsættes på kirkegården, må det i hvert enkelt tilfælde konkret vurderes, hvor længe det er forsvareligt for kirkegården at opbevare urnen, før der skal ske en afklaring.

Det vil dog i alle tilfælde være vigtigt, at urnen opbevares under forhold, der er sømmelige, og på en sådan måde, at beskadigelser og forvekslinger undgås.

Når afklaring mangler

Viser det sig, at det ikke er muligt at få de oplysninger, der er nødvendige, for at urnen kan nedsættes i et gravsted, vil kirkegårdspersonalet, kirkeværgen eller menighedsrådet kunne rette henvendelse til begravelsesmyndigheden (dvs. sognepræsten i afdødes bopælssogn) med anmodning om at få spørgsmålet indbragt for skifteretten, jf. § 9 i begravelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 906 af 25. juni 2013 om begravelse og ligbrænding). ■

FDK'S OG DKL'S ÅRSMØDE 2017

Tekst og foto af
KIRKEGÅRDENS's redaktion

Årsmødet for FDK og DKL blev afholdt i en forkortet version på Hotel Scandic i København. På trods af varigheden på kun en enkelt dag, blev der tid til de 2 foreningers generalforsamlinger, en gennemgang af tjenestemandenes ansættelsesforhold, inspiration til brug af stauder og buske på kirkegården og andre lærerige indslag.

FDK's generalforsamling

Klaus Frederiksen bød velkommen til FDK's generalforsamling for sidste gang, idet han ikke modtog genvalg som formand.

Bestyrelsens beretning v. formand Klaus Frederiksen

Siden sidste generalforsamling, er der blevet forhandlet om puljemidlerne, således at alle kirkegårdsledere i lønramme 28 senest pr. 1. april 2018 hæves til lønramme 30. Der ud over er nogle få kirkegårdsledere blevet omklassificeret til en højere lønramme eller har fået tildelt et engangsvederlag.

På AC og OAO området blev der i 2015 indgået aftale om lokalt aftalte tillæg. FDK har hidtil ikke ønsket denne mulighed for medlemmerne, idet man samtidig skal give afkald på muligheden for omklassificeringer. Der er også et stort pres fra visse kredse i folkekirken om at få ophæ-

vet den fortsatte tjenestemandsansættelse af kirkegårdsledere i FDK's regi.

Ønskerne til overenskomstforhandlingerne i 2018 er flg.:

- En forhøjelse af ferietillægget fra de nuværende 1,5 % til 2,5 %
- Der afsættes en pulje, eller 0,5 % af lønsummen, til lokallønsforhandlinger til kirkegårdsledere, administrationschefer og kirkegårdsassistenter, der er tjenestemandsansatte
- En pulje på 500.000 kr. til omklassificering af kirkegårdsledere fra lønramme 30 til 31

Efter adskillige år er det endelig lykkedes at få den digitale dødsanmeldelse i luften, og i august blev der sat sidste punktum i det nye forslag til standardvedtægter for kirkegårdene.

Kirkeministeriet, Landsforeningen af Menighedsråd og FDK har i fællesskab udsendt et brev om ansættelse af flygtninge i IGU-stillinger.

Deltagelsen i den Nordiske Kongres lever stort set op til forventningerne om ca. 500 deltagere, idet der er tilmeldt ca. 460 deltagere fra de 5 nordiske lande, samt ca. 30 udstillere.

FDK's nye bestyrelse (fra venstre): Henning Lektonen, Søren Trab Christensen, Jesper Søberg Larsen, Tommy Nilsson, Jens Zorn Thorsen (formand), Rikke Nørulf (næstformand), Uffe Strandberg Larsen (suppleant), Trine Klink Raunkjær, John Hinze (sekretariat) og Kaj Bech Hansen (suppleant).

FDK's kursusledere er (fra venstre) Uffe Strandberg Larsen, Trine Klink Raunkjær og Tommy Nilsson.

Rikke Nørulf er ny tovholder på årsmødet 2018, der afholdes i Maribo.

FDK har Henning Lektonen og John Hinze med i den styregruppe, der planlægger Kirkegårdskonferencen på Hotel Nyborg Strand; næste gang bliver det d. 8. marts. Kirkegårdskonferencen afholdes i et samarbejde mellem IGN (Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning), Landsforeningen af Menighedsråd og FDK.

FDK har afholdt både leder- og administrationskurser i 2016 og 2017, og der arbejdes fortsat på at udvikle og udbyde nye kurser. Dick Kreinøe og Vagn Andersen er stoppet som kursusledere. Ny kursusleder er Tommy Nilsson fra Herstedvester Kirkegård.

Det seneste år har FDK igen været i felten for at hjælpe kolleger, der er kommet i problemer på deres arbejdsplads. Personagerne er ofte meget tidskrævende, men FDK mener, at sagerne stort set er blevet løst tilfredsstillende for de involverede parter. Det kan være smerteligt at blive involveret i en personsag, og FDK appellerer til at man sætter sig godt ind i sit ansvarsområde og lærer at orientere både sine politikere og medarbejdere på bedst tænkelig måde, så unødvendige konflikter ikke opstår. Gør brug af FDK's kurser og temadage og tal med jeres kolleger, så i bliver klædt godt på til opgaven.

Folkekirken lønkørsel bliver pr. 1. januar overtaget af KMD. Det kommer til at medføre nogle ændringer i lønindberetningen omkring årsskiftet, men FDK håber at det

nye system kommer til at fungere godt.

I foråret åbnede Kirkeministeriet op for en række forsøgsordninger på folkekirken område, herunder en mulighed for at kirkegårdsbestyrelserne kan føre selvstændigt regnskab og få egen ligning. Ansøgningsfristen var dog meget kort, så ikke mange nåede at komme med i forsøget. Der vil blive mulighed for at søge igen i 2018.

Klaus Frederiksen sluttede af med at takke de faglige organisationer som FDK arbejder sammen med, samt takke Kirkeministeriets ansatte og CO10's sekretariat for det gode samarbejde i løbet af året. Der var også en tak til bladredaktionen og bestyrelsen.

Øvrige beretninger

Bladet 'Kirkegården': Lene Halkjær Jensen takkede for alle tilsendte bidrag og artikler til bladet og opfordrede til at man gerne måtte fortsætte med dette. I kraft af annoncører og abonnenter hviler bladet økonomisk i sig selv, men der kan selvfølgelig altid bruges flere af begge dele, så man må gerne reklamere for bladet...

FDK har udgivet en bog, der er en samling af Tommy Christensens artikler om 'En god stau til kirkegården'. Bogen kan bestilles ved henvendelse til FDK's sekretariat.

Efteruddannelse og kursusvirksomhed: Kursusleder Uffe Strandberg Larsen orienterede om planerne for de kommende kurser, der bl.a. omfatter emner som stresshåndtering og positiv psykologi. Forårets administrationskursus var det sidste kursus med Vagn Andersen og Dick Kreinøe

som kursusledere. Administrationskurset gentages til oktober. Der er også afholdt lederkurser – og lederkursets modul 1 gentages til februar 2018.

PartnerLandskab: Birgit Møller Bach orienterede om projektet med græskanter langs stier, som er det eneste projekt FDK er involveret i pt. Anne Mette Dahl fra Københavns Universitet er tovholder på projektet.

Regnskab og budget

Henning Lektonen gennemgik regnskabet for 2016 og budget for 2018. Begge dele blev godkendt.

Valg af formand

Klaus Frederiksen modtog ikke genvalg, og Jens Zorn Thorsen blev valgt som ny formand for FDK.

Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter

Rikke Nørulf og Jesper Søberg Larsen blev genvalgt til bestyrelsen. Vagn Andersen modtog ikke genvalg, og i stedet er Søren Trab Christensen trådt ind i bestyrelsen. Kaj Bech Hansen blev genvalgt som suppleant og Uffe Strandberg Larsen blev valgt som ny suppleant.

Valg af revisor og revisorsuppleant

Der var genvalg til Tommy Christensen som revisor og til Christian Spure Hansen som revisorsuppleant.

Årsmøde 2018 og 2019

I 2018 afholdes årsmødet i dagene 3. – 5. september på Søpark Hotel i Maribo på Lolland. Der bliver ikke mulighed for krematoriebesøg ved dette årsmøde, men det bliver der til gengæld i 2019, hvor årsmødet afholdes i Sønderjylland.

Eventuelt

Henning Lektonen stod for afskeden med den afgangende formand Klaus Frederiksen og den afgangende sekretariatsleder Vagn Andersen og takkede for deres mangeårige indsats i FDK's bestyrelse.

Klaus Frederiksen takkede for de mange genvalg som formand og ønskede den nye formand og bestyrelsen held og lykke med arbejdet fremover.

Stine Helweg fra Københavns kommunes kirkegårde orienterede om 6-byernes projekt med en national database for bevaringsværdige gravminder. Kirkeministeriet er projektleder for arbejdsgruppen, der har repræsentanter fra Foreningen for Kirkegårdskultur, Provsteforeningen og Landsforeningen af Menighedsråd.

FDK's generalforsamling blev afviklet med Tommy Christensen som dirigent.

DKL's generalforsamling

Næstformand Tom Olsen bød velkommen til DKL's generalforsamling. Formanden Allan Vest havde med kort varsel meddelt afbud. 14 ud af 19 mulige forvaltninger var repræsenteret.

Bestyrelsens beretning – Supplerende bemærkninger

Beretningen var udsendt på forhånd. Bestyrelsen har været på studietur til krematorierne Borås, Örebro og Stockholm med henblik på at undersøge alternative brændsler til krematorieanlæg. I Borås og Örebro havde man gode erfaringer med Rapsolie og i Stockholm Biogas. I Stockholm benyttede man desuden et absorptionskøleanlæg til rumkøling. Krematoriekonsulenten var med og var efterfølgende på Aarhus krematorie for at se på mulighederne for at nedbringe brændstofforbruget og se på eventuelle fordele ved overgang til andet brændsel. Arbejdet foregår løbende og indhentede erfaringer vil blive en del af de kommende krematoriekurser.

På baggrund af en tysk undersøgelse har DKL fået Teknologisk Institut til at lave en undersøgelse af støv og krom i aske. Undersøgelsen er foretaget på Ringsted Krematorium og viste at alle grænseværdier er overholdt.

Mange krematorier har fået henvendelse fra Energitilsynet vedr. salg af overskudsvarme. Der er ikke nyt at meddele, DKL har ikke kendskab til at der vil ske ændringer for krematorierne.

Tom Olsen skriver på en vejledning, der kun vil fokusere på ønsker fra krematoriets side. Regler for urners beskaffenhed i forhold til de kirkegårde urnerne skal nedsættes på, kan være forskellig fra den enkelte kirkegårds side. Foreningen vil – igen – rette henvendelse til Kirkeministeriet vedrørende metaldele i aske til spredning. Som reglerne er nu skal alt der kan være i urnen, i urnen. Kun dele der fysisk ikke kan indeholdes i urnen må tages fra. I Sverige og Norge er der nye regler, hvor alt metal må sorteres fra og sælges.

DKL's konsulent arbejder på at få etableret erfa-grupper. I det europæiske samarbejde (ECN) arbejdes der på at erstatte brugen af zink-kister med en folie, der kan brænde. Det vil spare de mange omladninger, der sker i dag, når en kiste har passeret en landegrænse.

Regnskab 2016

Regnskabet blev ikke godkendt. Det blev aftalt og god-

Jacob Øllgaard-Nicolajsen fra Kirkeministeriets økonomikontor fortalte bl.a. om de nye forsøgsordninger indenfor folkekirken, med fokus på forsøgsramme 2 og 3, der handler om at give samarbejder om fx kirkegårdsdrift en selvstændig økonomi.

kendt af generalforsamlingen, at bestyrelse og revisorer snarest vil gennemgå og fremsende nyt regnskab til medlemmerne.

Fastsættelse af kontingent 2018 samt forelæggelse af budget 2018

Bestyrelsen foreslog uændret kontingent i forhold til 2017 og fremlagde budget 2018. Begge dele blev godkendt.

Valg

Krematorieleder Tom Olsen og kirkegårdsleder Michael Smidemann blev valgt til bestyrelsen for en 2-årig periode. Tony Fryklund, København, blev valgt som suppleant. Kirkegårdsleder Jesper Søbjerg Larsen og kirkegårdsleder Jens Dejgaard Jensen, Silkeborg blev valgt som revisorer og kirkegårdsleder Lars-Jep Elleby blev valgt som revisorsuppleant.

Næste årsmøde

DKL's årsmøde 2018 afholdes i samarbejde med FDK i Maribo.

Eventuelt

Foreningen rettede en stor tak til Kirkegårdsleder Tommy Christensen, Svendborg, der har valgt ikke at genopstille til bestyrelsen. Tommy har sagt ja til at fortsætte som formand for kursusudvalget, der jo har haft stor succes med kurser i det Sydfynske.

Nyt fra Kirkeministeriet

Kirkeministeriet og menighedsrådsforeningen har lanceret en forsøgsrække som bl.a. er relevant at deltage i for de af

Jane Schul viste spændende eksempler på, hvordan fx høstfarver, frugtsætning og flotte barkfarver kan være med til at skabe variation og oplevelser på kirkegården året rundt.

kirkegårdene der er, eller har været, organiseret med selvstændig ligning under en kirkegårdsbestyrelse, og som i nogle år har tilpasset sig lovgivningen under et eller flere menighedsråd. Der er også en række andre forsøgsmuligheder som tager udgangspunkt i at se på alternative muligheder for at fordele opgaverollerne i menighedsrådene og organiseringen af opgaverne internt i menighedsrådet eller ved et samarbejde mellem to eller flere menighedsråd. Dette kan være relevant for kirkegårdenes muligheder for at udnytte kirkegårdenes budgetter optimalt. Idet der i forsøgsperioden helt legalt og under kontrollerede forhold kan etableres forsøg med f.eks. fælles former for drift af hele eller dele af kirkegårdene indenfor et provsti. En anden mulighed er vedligeholdelsen af bygningerne og maskinerne som foruden lønbudgettet er de tungeste poster. Her er det også muligt at iværksætte et koordineret samarbejde på tværs af to eller flere sogne om anskaffelse af maskiner til fælles brug eller ved udnyttelse af de samme håndværkere til vedligeholdelsen af bygningerne, da vi ofte ser at større volumen i opgaverne giver bedre priser.

Forsøgsmodellerne er opdelt i forskellige bevillingsmodeller med hver deres rammer for samarbejdet. Forsøgene er 2 årige og kan forlænges med yderligere 2 år. Forsøgsperioden strækker sig til ca. 2023 og det er en forudsætning for forsøget at Provstiudvalget og de implicerede menighedsråd godkender forsøget hver for sig og er enige om forsøgets formål og de evt. medfølgende udgifter hertil. Menighedsrådenes ansvar og beslutningskompetencer kan der ikke ændres på i forsøgsperioden og i øvrigt er forsøgsordningen beskrevet i detaljer på www.forsogifolkekirken.dk.

Peter Tom-Petersen fra Københavns kommunes kirkegårde foreslog bl.a. at kravene til sikring af gravmonumenter kunne medtages i gravstedsbrevet.

Ifølge Kirkeministeriets seneste opgørelse er udgifterne til kirkegårdene på kr. 912 mil./år. Udgifterne til kordegnene er på kr. 46 mil./år og udgifterne til den materielle kulturarv er på kr. 773 mil./år.

Fordeles udgiften på de kr. 912 mil./år på de 2100 kirkegårde vi har i Danmark, giver det et tilskud på kr. 43.428,-/ kirkegård uanset størrelse. Hvilket er et beskedent beløb i betragtning af at kirkegårdene er et dynamisk spejl af vores kultur hvor sporene gemmes, i modsætning til havet der sletter dem (Stine Helweg 2017). Dette simplificerede regnestykke skal dog ikke hindre kirkegårdenes ledelse i at forvalte driftsmidlerne omhyggeligt nu og fremover.

Personalejura

Lone Hamborg gennemgik love og regler i forbindelse med ansættelse, afsked og hvordan man forholder sig ved sygdom, med særligt fokus på tjenestemandsansatte. Der blev givet flere eksempler på hvordan loven er blevet fortolket og afgjort, som fx hvad en tjenestemand

skal "tåle" i forbindelse med ændring af arbejdsvilkårene, eller hvornår en afsked kan begrundes med uegnethed. Generelt skal tjenestemandsansatte være mere fleksible i forhold til ændringer i fx arbejdsopgaver og arbejdssted, end personer, der ikke er ansat som tjenestemænd.

Gode ideer til kirkegårdsbeplantning

Havedesigner og landskabsarkitekt Jane Schul gav forsamlingen en tur rundt i blomsterhaven/staudedebedet, hvor hun fremhævede gode buske og stauder til anvendelse på kirkegården. Hun fortalte om de krav man bør stille til de planter der anvendes på kirkegården, og om vigtigheden af så mange årstidsoplevelser som muligt. Selvsagt er der blomstringen, men også høstfarver kan begejstre. Højde, drøjde og dækkeevne er andre egenskaber der er ønskelige. Det er rigtigt fint hvis planter til kirkegården er vinter- eller stedsegrønne, men også de løvfældende er interessante. Som eksempler nævnte Jane Schul bl.a. Aronia 'Hugin', 'Viking' eller 'Glorie', Euonymus planibes, Hortensia 'Endless Summer', Hypericum androsaemum, alle med smuk frugtsætning og høstfarver. Buske og småtræer kan også være dekorative i vintertilstand med barktegninger og barkfarver.

Udover anvendelige buske fortalte Jane Schul også om de mange muligheder for anvendelse af stauder. Stauder med vidt forskellige egenskaber, og om hvor og hvordan forskelligheden kan bringes i spil i kirkegårdens grønne anlæg. Alt i alt et inspirerende foredrag om kirkegårdens beplantning, med fokus på det gode, det rigtige plantevalg, men også de mindre gode løsninger blev belyst.

Status på hvordan det går med 'de farlige monumenter'

Peter Tom-Petersen, projektleder ved Københavns Kommunes kirkegårde, fortalte om hvorledes projektet vedrørende monumentsikkerhed har udviklet sig. Efter dødsulykken på Vestre kirkegård 15. juni 2016 kunne vi i dette blads spalter læse om projektet i nr. 5/2016 (kan ses på www.danskekirkegaarde.dk).

En mængde gravsten over 60 cm højde er blevet kontrolleret, og ca. 1/3 er risikomønstre. Det har vist sig, der er flest problemer med nyere monumenter.

Hvis et monument er fundet usikkert, beder man ejeren om at sørge for dets sikring - det sker bedst med dyvler, når monumentet består af flere dele - limning er en uholdbar løsning. Ansvar for et monuments sikkerhed påhviler ejer - men kirkegårdens personale har handle-

pligt, hvis de opdager en farlig gravsten.

Indtil ejer har fået sit monument sikret, udfører kirkegården ikke noget arbejde på gravstedet - gravstedssejer bliver kompenseret for f.eks. manglende vedligeholdelse, så længe gravstenen ikke er sikret.

På gravstedsbrevene er kravet om monumentsikkerhed tilføjet, og der er udarbejdet en enkel og letforståelig vejledning på 3 sider om sikring af monumenter - den tilsvarende tyske vejledning fylder 75 sider!

Afslutning

Det korte årsmøde blev afsluttet med en middag med indbudte gæster; bl.a. den forholdsvis nyudnævnte departementschef i Kirkeministeriet, Christian Dons Christensen. Departementschefen glæder sig til det fortsatte samarbejde med kirkegårdslederne under den nye formand, og understregede at Klaus Frederiksen har været en værdifuld og værdsat samarbejdspartner. Christian Dons Christensen mener, at folkekirken rummer en stor

styrke, idet hvert eneste hjørne fyldes ud med styrke nedefra. En DJØF 'er ville nok se lidt anderledes på folkekirken, som f.eks. at kirkerne er opført på steder, hvor der ikke længere bor særlig mange mennesker, og mene at det råber på ledelse, at der er plads til 50 mil. begravede på landets kirkegårde. Men det ændrer ikke ved at kirker og kirkegårde bliver liggende hvor de er.

Det har ikke været populært at indføre de kostprisbase-rede takster på kirkegårdene, og det gør ondt på brugerne. Kirkegårdene er en vigtig del af fællesskabet i folkekirken, men det er vigtigt at tænke over, hvilke valg der træffes i forhold til kirkegårdenes drift og tilpasning.

"Det er vigtigt at skabe rum for ledelse". Kirkegårdslederne har forskellige muligheder for at engagere sig i udviklingen og de gode ideer kommer gennem et godt samarbejde. ■

IHI minigravere

Salg - service - reservedele

IHI 19VXT

- 1920 kg
- Motor 15 HK
- Udskydelige bæltter 980/1310 mm
- Luksus kabine med radio
- Arbejdslygter
- Halvautomatisk hurtigskift
- Graveskovl 30 cm.

Kampagnepris

169.500,-

Excl. moms

Vagn Hansen · mobil 23678844 (Syddjylland)
 Brian Sandfeld · mobil 24814488 (resten af Danmark)

Brdr. Holst Sørensen A/S · tlf. 76884400 · www.bhsribe.dk

TAK TIL KLAUS FREDERIKSEN OG VAGN ANDERSEN

Af Henning Lektonen
På vegne af FDK's bestyrelse

Vagn Andersen har en lang karriere bag sig inden for FDK, hvor han bl.a. har været sekretær, næstformand og formand for vores forening. Men i rigtig mange år har det været som leder af sekretariatet, vi kender ham bedst.

Klaus Frederiksen har vundet stor respekt som en benhård forhandler og seriøs formand for FDK. Når Klaus mødte frem til forhandlinger med menighedsråd eller andre parter, så var han velforberejdet og havde både en plan A og en plan B. Mange kender ham dog bedst i denne rolle; med mikrofonen ved FDK's årsmøder.

Både Klaus Frederiksen og Vagn Andersen trådte ud af FDK's bestyrelse ved årsmødet generalforsamling.

Vi har i rigtig mange år vænnet os til, at når vi hører ordet FDK, så dukker Klaus Frederiksen og Vagn Andersens navne op. I en bestyrelse er der ofte et forretningsudvalg, der udpeger kursen for foreningens virke. Det er i FDK's "forretningsudvalg" at de to har siddet og styret foreningen med en sikker og fast hånd. Nogen vil måske

sige, at det til tider har været med en meget fast hånd i en fløjlshandske.

Fælles mål

Deres forhold fungerer udadtil som i et ægteskab, hvor de sammen udpeger de mål, der skal arbejdes hen mod, og efterfølgende uddelegeres arbejdsopgaverne. Når jeg tillader mig at slå dem i hartkorn, så er det fordi FDK ikke havde udviklet sig som en professionel og

Bestyrelsen var opmærksom på at tiden frem over kan blive lang, nu hvor arbejdet med FDK ikke længere er det primære. Så det er derfor blevet forsøgt at finde på en alternativ beskæftigelse til de to. Det blev til en strikkekurv med pædagogisk farvet strikkegarn og med lys til de lange mørke vinteraftner. Kurvene blev overrakt til Klaus Frederiksen og Vagn Andersen, med håbet om at de kunne få glæde af indholdet og mindes de mange timer de har arbejdet for FDK.

seriøs forening på så kort tid, hvis ikke de to havde haft de samme mål, og efterfølgende samarbejdet om at nå disse mål.

FDK's sekretariat

Vagn Andersen har en lang karriere bag sig inden for FDK, hvor han bl.a. har været sekretær, næstformand og formand for vores forening. Men i rigtig mange år har det været som leder af sekretariatet, vi kender ham bedst.

Han har taget sig af alle henvendelser til foreningen og fået dem fordelt ud til bestyrelsen, nok hovedsageligt til Klaus. Vagn har styret foreningens økonomi og været med til at se aktiverne vokse til det de udgør i dag, og som giver den efterfølgende bestyrelse optimale økonomiske muligheder. Han har meget målbevidst fået vores hjemmeside op at stå, så den i dag, både funktionelt og visuelt, er blandt de bedste forenings-hjemmesider.

Vagn har samtidig en stor andel i Tidsskriftet Kirkegårdens udbredelse og har med hård hånd styret abonnenterne. Grundlaget for vores tidsskrifts høje kvalitet har både Vagn og Klaus været med til at starte op, og som Lene i dag håndhæver med stor omhu. Mange andre aktiviteter har Vagn stået i spidsen for, bl.a. tema-dage og faglige ekskursioner til fremmede himmelstrøg.

Lederuddannelsen

For både Vagn og Klaus stod det hurtigt klart, at vore grønne uddannelser var et godt udgangspunkt for vores virke inden for kirkegårdsområdet. Men også at den grønne uddannelse ikke kunne stå alene. Vores kompetencer skulle også tilknyttes det at være ledere, idet vores ansvarsområder omkring personaleledelse og personaleudvikling, samt vores kommunikation med den øverste ledelse, var vigtige faktorer for at få vores arbejdspladser til at fungere optimalt.

Derfor så de to allerede på et tidligt tidspunkt, at en målrettet lederuddannelse inden for vores område, skulle gå hånd i hånd med det at opnå en bedre lønmæssig status.

Det er deres fortjeneste, at det i dag er muligt at få en ajourført lederuddannelse, som kan måle sig med mange kompetencegivende uddannelser. Det er også deres fortjeneste at kirkegårdsledere og assistenter i dag har opnået en meget fin lønmæssig status, så en stor tak for deres fremsynethed på dette område.

Fagforeningsarbejdet

Klaus gjorde straks klart for os alle i bestyrelsen, da han trådte ind på arenaen, at vores primære formål er knyttet til fagforeningsdelen. Og det har været fagforeningsdelen, der har været i højsædet, hvor det har været en prioritering af medlemmernes løn og uddannelse, der har fyldt mest.

I dagligdagen har personalesagerne for vore medlemmer været en tungere byrde for Klaus, end han har givet udtryk for. Det har altid været med stor seriøsitet Klaus har taget fat på personalesagerne, og det vidner de resultater, som han har opnået gennem årene da også om.

Der er respekt om vores forening og navnet Klaus Frederiksen. Når Klaus mødte frem til forhandlinger med menighedsråd eller andre parter, så var han velforberedt og havde både en plan A og en plan B. Klaus har ofte en fornemmelse for hvad modpartens næste træk kan være, og er således klar med nye argumenter, der kan understøtte hans synspunkter.

Klaus er en benhård forhandler for vore medlemmer, og

uanset hans personlige relationer til medlemmet, så har det altid været medlemmets tarv, han har kæmpet for. Det er én af de ting vi respekterer ham meget for. Der er ingen tvivl om at det er med stor seriøsitet der forhandles, når Klaus møder frem.

Nordisk Kongres

Det kunne blive til en lang fortælling over Klaus Frederiksen og Vagns Andersens arbejdsopgaver i FDK, men der er dog én ting som jeg endnu ikke har omtalt, og det er arbejdet med Nordisk Kongres. Siden sidste kongres i Norge for 4 år siden, har der været arbejdet meget målbevidst med Nordisk Kongres her i København. Der blev hurtigt udarbejdet en drejebog til planlægningen, og jeg vil sige at drejebogens tidsplan er blevet overholdt og gennemført med en militærisk præcision. Intet, absolut intet, er blevet overladt til tilfældighederne. Vi er nogle få kirkegårdsledere, der har været med på sidelinjen, men hovedindsatsen er udført af kirkegårdslederen på Garnisons kirkegård og kirkegårdslederen på Hørsholm kirkegård. Det er en kæmpe arbejdsindsats, der er blevet lagt i denne opgave og de to har gjort alt hvad der er muligt, for at kongressen kan blive en succes.

Tak til to markante personer

To markante personer forlader nu bestyrelsen i FDK og en ny æra for foreningen kan begynde. En stor tak til Klaus Frederiksen og Vagn Andersen for den store indsats de har ydet i FDK gennem rigtig mange år. Tak for de mange hyggelige og sjove timer vi har haft sammen. ■

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

- Beskæringskursus, egne træer
- Gennemgang af træer, indsatsbehov

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

TRYGG ApS
CVR 38851837

dansk byggeri
Medlem af Dansk Byggeri

- Vi har sikret og monteret mere end 20.000 gravstene i Sverige.
- Vi har 4 fuldt udrustede biler, som kan sikre ca. 12-15 sten pr. dag pr. bil, i alt op til 60 sten om dagen.
- Hver sten bliver evalueret enkelvis, således at vi benytter den bedste og sikreste metode for den givne sten.
- Vi har de bedste priser på markedet.
- Vi giver 25 års garanti på udført arbejde.
- Vi har eget udstyr, der kan løfte sten op til 240cm i højden, med en vægt på op til 1500kg.
- Vi har sikret den største gravsten i Sverige, en 5m høj og 7500kg tung sten.
- Vi er eksperter i bevaringsværdige sten og mindsten.
- Faste priser på alt arbejde.
- Renovering af stakit, kæder og andre metal hegn yder vi også hvilket altid af højeste kvalitet og med de bedste priser.

Ring eller skriv til os for mere information.

Vi vil altid gerne komme forbi i en af vores service biler og vise hvordan vi arbejder.

KONTAKT OS I DAG:

LISETTE JESEPERSEN:
Kontakt email: lisette@tryggsten.dk
50176663

ANDREAS SUNDBOM:
Kontakt email: andreas@tryggsten.dk
50198398

NORDISK KONGRES 2017 I KØBENHAVN

Tekst og foto af
KIRKEGÅRDENS's redaktion

Departementschef Christian Dons Christensen var flankeret af Den Kongelige Livgardes Tambourkorps under åbningstalen.

Den Nordiske Kongres for kirkegårde og krematorier blev afviklet i dagene 6. – 8. september med deltagelse af ca. 460 deltagere fra de 5 nordiske lande.

Kongressen blev indledt på fornemmeste vis af Den Kongelige Livgardes Tambourkorps, der sørgede for en flot, musikalsk velkomst ved indgangen til kongreshotellet og ved kongressens åbning i salen. Ordførende for det nordiske samarbejde, Klaus Frederiksen, kunne derfor byde velkommen til den nordiske kongres med Den Kongelige Livgardes Tambourkorps i baggrunden. Kongressens 2 velkomst / åbningstalere fik også en kongelig musikalsk fanfare med som introduktion.

Åbning af kongressen

Christian Dons Christensen, departementschef i Kirkeministeriet, tog i sin tale udgangspunkt i Kirkegården nr. 3, der var uddelt til alle kongressens deltagere. Forsiden viser et billede af den efterhånden berømte kirsebærallé på Bispebjerg Kirkegård, der hvert år tiltrækker omkring 200.000 besøgende når den blomstrer i april. I denne periode ses adskillige kirkegårds-selfies på de sociale medier; et bevis på at vi er levende. Ellers er de levende som oftest ikke meget for at tænke på kirkegården – og især ikke som brugere af den. Men der er brugere af kirkegården, og nogle af dem stiller nye og anderledes krav til kirkegårdens indretning og brug. Kravene kan måske ikke alle realiseres, men Christian Dons Christensen op-

Elof Westergaard, Biskop og formand for Foreningen for Kirkegårdskultur, fortalte i kongressens åbningsforedrag om den påvirkning Reformationen har haft på de nordiske landes kirkegårdskultur.

Den Norske landskabsarkitekt Rannveig Søndergaard Holm fortalte om sit forskningsprojekt, der bl.a. er et værktøj til at definere de mest værdifulde elementer af vores nuværende og tidligere tiders kirkegårdskultur.

fordrede til at vi, der arbejder på kirkegårdene, engagerer os i en permanent og fortløbende samtale med kirkegårdenes brugere, for at skabe rum til udviklingen af fremtidens kirkegårde.

Søren Glesborg, direktør i Københavns Kommunes teknik- og miljøforvaltning bød kongressens deltagere velkommen til København. Med udgangspunkt i at de københavnske kirkegårde både skal være en hyldest til livet og samtidig give plads til sorg, fortalte han om storbykirkegårdenes vilkår og funktion – og hvordan man i København vil forsøge at imødekomme de, til tider modsatrettede, ønsker til kirkegårdens indretning og brug.

Biskop Elof Westergaard holdt kongressens åbningsforedrag, 'Nordens kirkegårde set i reformatorisk lys'. Anledningen er selvfølgelig 500 året for Martin Luthers teser, der ses som startskuddet til den protestantiske kirke. Foredraget vil blive udgivet i Foreningen for Kirkegårds-kulturs næste årsskrift, men her vil vi fremhæve hovedtesen i foredraget: At reformationen bl.a. var et opgør med den katolske kirkes fokus på at hjælpe de døde i det hinsides – skærpsilden – f.eks. ved hjælp af afladsbetaling til pavekirken. Kort kan reformationens betydning for kirkegårds-kulturen beskrives som et fokusskifte fra den døde, til trøst af de efterladte – et fokus vi har den dag i dag, hvor vi forsøger at drive kirkegårde med de pårørendes behov for øje.

Fremtidens kirkegård

Fremtidensforsker Marianne Levinsens foredrag handlede ikke direkte om fremtiden, men derimod om den demografiske udvikling i de nordiske lande, og de karakteristika der beskriver vores ageren ud fra vores alder.

Ud fra landenes demografiske sammensætning viste hun, at befolkningerne vil stige frem mod 2027. Samtidig forventedes at befolkningstallet vil forsætte med at stige frem til 2050. Befolkningens alderssammensætning betyder også, at antallet af dødsfald vil stige de kommende 10 år, som følge af det hun kalder den sølvgrå tsunami. Årsagen til stigningen i befolkningstallet skal findes i den øgede gennemsnitsalder, som er et resultat af det store løft som lægevidenskaben har gennemgået, samt de meget store investeringer der er sket i arbejdsmiljøet siden 1970'erne. Det medfører at livsafslutningen ofte tager flere år, hvilket giver tid til refleksion og overvejelser omkring begravelsen og valg af gravstedet. Endvidere er der sket en større indvandring af mennesker fra andre dele af verden.

Marianne Levinsen opdelte befolkningen i syv grupper, ud fra de perioder hvori de er født, og dermed den påvirkning som miljøet har haft for deres opvækst og hvordan deres adfærd er blevet påvirket af den teknologiske udvikling. De syv grupper er:

Onsdagens program blev afsluttet med en middag i Tivoli.

Jan Olov Andersson fra Sverige er ny ordførende for NFKK - Nordisk Forbund for Kirkegårde og Krematorier.

- **Mellemligsgenerationen.** Det er den ældste gruppe i vores samfund, og de er præget af en kortere formel uddannelse, og at de er opvokset i en periode med knappe ressourcer og dermed en opvækst præget af nøjsomhed. De er ofte tilbageholdende og fører sig ikke frem, men venter til det er deres tur.
- **Baby boomers** (født 1940-54). Er bedre kendt som '68 generationen. De er født i en periode med mangel på næsten alt. Med samfundets udvikling til et industrisamfund i efterkrigstiden, skabtes et samfund med overflod. P-pillen og rejsegrammofonen
- **Generation Jones** (født 1955-66). Denne generation betegnes som almindelige, da de er vokset op i en periode med stor stabilitet i samfundet. Det skyldes, at samfundet stadig er meget homogent, og ikke præget af indvandring og den senere globalisering med dens mange påvirkninger af vores måde at leve på. Stereoanlægget
- **Generation X** (1967-79). Det er en lille generation, som følge af p-pillen. De er ofte selvcentrede, selvoptagne og udadvendte. Videoen
- **Generation Y** (1980-89). Det er den mindste generation, hvor familiemønstret gennemgik meget store ændringer fordi alle kvinderne efterhånden kom ud på arbejdsmarkedet. PC, mobiltelefon
- **Generation Z** (1990-2001). Der er stor fokus på familiens værdier, i kontrast til de høje skilsmisetal. Der udvikles en generation af børn, som bliver et projekt og de betegnes ofte som curlingbørn. Det er den første generation, hvor den digitale kommunikation er en naturlig del af deres opvækst, hvor de tidligere generationer har skullet lære den. Digital natives
- **New millennium** (2001-). Er opvokset i et stadig mere

globalt samfund, som reducerer betydningen af nationalstaten, og gør dem til verdensborgere. Wi-Fi

Som det fremgår af beskrivelserne af de enkelte generationer, vil begravelseskulturen hele tiden ændre sig. Det bliver op til de enkelte kirkegårdsforvaltninger løbende at forstå de ændringer der vil komme i de kommende år, og dermed indrette kirkegården så de fortsat kan være et samlende sted, som også fremover er et fysisk sted hvor vi mindes de afdøde, så mindekulturen ikke kun gøres digital.

Fremtidens kirkegårde i Nordisk tradition

I 2010 vandt den danske arkitekt Kirstine Jensen og kollegaen, arkitekt Poul Ingemann, konkurrencen om en ny, 43 ha stor kirkegård Nord for Stockholm, "Järva begravelsesplads", med plads til 20.000 grave, heraf 9.000 kistegrave. I dag, 7 år efter, ser det ud til at begravelsespladsen kan etableres, efter at projektområdet er blevet gennem undersøgt i alle ender og kanter for forurenings risici, værdifulde arkæologiske fund og lokalplans- og nabohøringer. Til den næste nordiske kongres om 4 år, som afholdes i Tampere i Finland, er der håb om at kirkegården er taget i brug. Lederen af Kirkegårdsforvaltningen i Stockholm, Mats Larsson, råder derfor til at man planlægger kirkegårdsanlæg i god tid forinden planlagt ibrugtagning.

Konceptet for begravelsespladsen integrerer kirkegården med det omgivende landskab og dens beboere. Der vil herved blive skabt en plads for levende og døde. Järvafältet skal være en moderne kirkegård integreret i et multietnisk kulturresevat til rekreative formål med en høj grad af kunstneriske værdier.

I pauserne mellem foredragene var der rig mulighed for at besøge den indendørs udstilling i hotellets forhal.

Gustaf Molander fra Helsingfors Universitet fremhævede vigtigheden af en pletfri etik og omhyggelighed i alle led af arbejdet med håndteringen af den afdøde.

Glenterne, lysningerne, grantoppen og blandskovene er blot nogle af de karakteristiske områder, der bliver navngivet og som udnytter landskabets eksisterende naturtyper til selvstændige landskabsøer. På øerne tilbydes forskellige begravelsesformer; askespredning, kistebegravelse, mindelunde og ceremonibygninger i træ osv. og i mellem øerne går livet videre i de eksisterende bysamfund og kulturer.

Den Norske landskabsarkitekt Rannveig Søndergaard Holm fortalte om bevaring af værdifulde elementer af kirkegårdskulturen. Gravpladsen er et spejl af tiden med fokus på individer og derfor er der en mangfoldighed af gravformer på vej ind på kirkegårdene. Udfordringen består derfor i at bevare de mest værdifulde elementer af vores nuværende og tidligere tiders kirkegårdskultur og samtidig, i god tid, forberede og etablere nye begravelsesformer. Tendenserne i Norge er at der vælges bisættelser i anlæg med et fælles gravmonument i stedet for individuelle gravmonumenter. F.eks. i forbindelse med en plads i skovkirkegården, i et kolumbarium, i en mindelund og ved askespredning.

Grundideen for kirkegården som et spejl af tiden, er en bevaringsstrategi for tidstypiske kirkegårdselementer på kirkegården, her eksemplificeret ved Lademoen kirkegård i Trondhjem. I dag skal gravminder som er ældre end 60 år vurderes af en regional begravelses myndighed inden de sløjfes. Men mange monumenter sløjfes hurtigere og når derfor ikke at blive vurderet. Endvidere skal der udpeges bevaringsværdige stisystemer, træer, buske og andre kirkegårdselementer, alt sammen illustreret med referencebilleder fra andre kirkegårde i Norge, Holland og

Frankrig. F.eks. de karakteristiske smalle træalléer på Pére Lachaise kirkegården i Paris, trækatedralen i Bergamo, samt de igennem generationer sirligt revne jordstykker på Bertagård kirkegård i Uppsala.

Brugerønsker – Drift - Etik

Specialkonsulent ved Københavns kirkegårde, Stine Helweg, talte om Dødens have, dødens park, dødens hav – har kirkegården en fremtid? Foredraget så ikke særligt lyst på situationen, bedømt ud fra det kommunale begravelsesvæsen i København – således stillede hun spørgsmålet: Ønsker brugerne her i 2017 og frem sig overhovedet kirkegårde? Spørgsmålet blev stillet med baggrund i nutidig og historisk luftfoto af Vestre kirkegård: I 1954 dækkede gravsteder arealet. I dag er det en park, med undtagelse af mosaik og katolsk afdeling.

De københavnske kirkegårde er præget af tilbagegang i antallet af aktive grave. P.g.a. høje kremeringstal fylder de døde mindre, størstedelen vælger gravstedsformer med parkpræg (urnefællesplæne) – mindre og mindre areal bruges til gravsteder – færre og færre gravminder på kirkegårdene.

Dog finder Stine Helweg, at graven også i dag spiller en rolle for mange: "De tider, hvor graven skulle markere éns placering i det sociale hierarki er forbi. Men at gravstedet stadig har en psykologisk betydning for os, knyttet til netop sorgen og savnet, er jeg ikke i tvivl om. I dag oplever de færreste af os gravstedsbesøget som en pligt, vi må tage på os. Men så længe dødsfaldet og sorgen og savnet fylder i vores liv, så betyder graven noget for os. Så besøger vi den – måske ikke hver søndag efter kirke, men vi kommer dog".

Freja Kirk på scenen efter kongressens afslutningsmiddag.

Der var god tid til at se kirkegården og den udendørs udstilling på Gladsaxe Kirkegård.

Bjarne Kjeldsen, Norsk forening for kirkegårdskultur, stillede spørgsmålet: Kan de døde udfordre os etisk? Har de døde nogen form for partsinteresse når vi drifter kirkegårdene? Hvilket der kan siges ja til, med reference til digtet "Moribund" (døende /nær døden) af den anerkendte norske kvindelige digter Torild Wardenær. Digteren ser sig selv som et skelet og beskriver hudløst ærligt dets liv.

Menneskekroppen er ikke et neutralt materiale, selv ikke når livsfunktionerne ophører. Kirkegården bliver de dodes park, fordi de rummer resterne efter de dodes kroppe. Den gode etiske refleksion over, hvad det vil sige at tage hensyn til de døde, er og bliver dermed en del af kirkegårdspersonalets ansvar.

Norge har et nationalt udvalg til vurdering af forskning på menneskelige rester, udvalget vurderer de etiske problemstillinger ved opbevaring af menneskelige rester på museer, offentlige samlinger og arkæologiske fund. Retningslinjerne går på at menneskelige rester skal håndteres med respekt for individet, uanset hvilken alder de har. Man skal også forsøge at forstå afdødes liv og indrette håndteringen af ligresterne derefter og der skal udvises respekt for etnicitet, nationale og religiøse tilhørsforhold.

Det er derfor hverken anerkendt eller etisk korrekt at slå hul på kisten for at fremme gravstedets jordsætning og dermed effektivisere plejen af gravstedet.

København tydeliggjorde for sine indbyggere under Metrosagen på Assistens Kirkegård, at byen og dens udvikling er til for menneskene og ikke omvendt.

Spørgsmål fra salen:

Bl.a. blev der af Julie Aas Rye, Norsk Landskabsarkitekt fra Grindaker AS Landskapsarkitekter, stillet følgende spørgsmål/etiske betragtninger:

De døde kan være levende socialt og de levende kan være døde socialt. Du snakker om at de døde ikke føler noget. De har ingen ejendele. Deres værdi defineres på mange måder af deres sociale status fra da de levede. Er de savnede? Bliver deres grav passet? Hvad er gravmindet lavet af?

Stine Helweg siger at gravpladsen ikke længere repræsenterer den samme status som tidligere, som fx stilling og rigdom.

Som jeg ser det, repræsenterer gravene alligevel en status, som følge af de dodes sociale værdi i livet de levede. Dette kommer til udtryk på gravpladsen i form af både graven og gravmindet, samt pasningen af den. Vi som planlæggere må være bevidste om dette, når vi udformer gravpladser. Kan vi fremme ligeværd på gravpladsen, for eksempel ved brug af fælles beplantning på gravene? Ens materialebrug af gravminderne? Og fælles pladser for blomsternedlæggelse, lys osv.?

Svaret er ja, i den udstrækning at menighedsrådene og kirkegårdsforvaltningerne er positivt indstillet og at ligestilling kan rummes indenfor kirkegårdsvedtægterne.

Hjalti Hugason, professor ved Islands Universitet mente ikke at forestillingen om at kirkegården er en 'Hellig mark', er forsvundet eller forældet i det sekulariserede og mangekulturelle samfund. Hvis man forestiller sig kirkegården som et rum, kan det både være et fysisk og et

Det dårlige vejr var med til at øge 'omsætningen' i madteltet.

Holmens Kirkes Kantori og Barokensemble stod for afslutningskoncerten i Garnisons Kirke.

mentalt rum. Et mentalt rum har sine egne symbolværdier og man kan søge tilflugt i det, når der er behov for det. Når man taler om hellighed, kan man skelne mellem det 'store hellige', der kan kobles til religiøse forestillinger om livet og døden. Det 'lille hellige' kan kobles til store følelser, som det at blive forældre eller at nyde storslået natur. Hjalti Hugason mener at kirkegården er et af de steder, der klart gestalter det 'lille hellige' og at det spiller en vigtig rolle i den måde hvorpå vi opfatter kirkegården.

Gustav Molander, professor Helsingfors Universitet, fortalte på en lun og fin måde om "den sidste rejse". Man fik her serveret hele det praktiske forløb fra patienten kunne konstateres død, til begravelse / urnenedsættelse. Døden er en vigtig arbejdsgiver. I Finland dør der hver år godt 50.000 mennesker, og dette faktum giver brød på bordet til rigtig mange mennesker som arbejder med netop dette. De mange arbejdsgrupper som arbejder med døden og deres funktion blev nøje beskrevet. Vigtigheden af en pletfri etik og omhyggelighed, blev fremhævet gang på gang i dette indlæg. Om forløbet af afdødes sidste rejse i hænderne på sygehusportøren, bedemanden, kapelvagtmester, krematoriemedarbejder og kirkegårdens ansatte, blev der fortalt om indtil mindste detalje. Serveret af Gustav Molander fik dette lidt trivielle emne både liv og nerve.

Tom Olsens indlæg om Verdens udfordringer i forhold til en fornuftig udnyttelse af naturens ressourcer var meget interessant og givende. Man taler for meget og gør for lidt, efter indlægsholderens mening: "Med min alder og mit temperament, synes jeg simpelthen at der sker for lidt." Det nybyggede fælleskrematorium i Ringsted blev placeret på energiforbrugsskalaen med et B. Ikke imponerende i krematoriechefens øjne, for et nybyggeri i dagens Dan-

mark, så hvordan kan vi forbedre dette. Efter grundige forundersøgelser besluttede man at installere et solfangeranlæg.

Forskellige krav fra fælleskrematoriet til et sådant anlæg var bl.a.: Størst muligt anlæg, måtte ikke være synligt, måtte ikke påvirke nødstrømsgenerator og at de økonomiske konsekvenser var nøje beregnede.

Solcelleanlægget er nu installeret på taget, uden på nogen måde at skæmme det smukke bygningsværk. Man har en årlig besparelse på 16 % og anlægget forventes tilbagebetalt over 9 år. Miljømæssigt er der en klar gevinst, idet man forventer et mindre elforbrug svarende til 70.000 kwh. og dermed et mindre udslip af CO₂ pr. år på 14 ton. Et inspirerende indlæg med stof til eftertanke.

Torbjörn Samuelsson redegjorde for den svenske forskning i udslip af NO_x i forbindelse med kremeringsprocessen; forurening af luften som stammer fra afbrænding af fossile brændstoffer som kul, olie og naturgas. I krematoriebranchen bør man tilstræbe den miljømæssige bedste forbrænding.

Den svenske undersøgelse prøver at belyse hvordan NO_x opstår og hvilke parametre der påvirker mængden af udslip. Kan man formindske udslippet med det nuværende udstyr, var et af spørgsmålene. Man har installeret gasanalyser til registrering af NO_x udslippet. Man har foretaget prøvebrændinger af de almindeligt brugte kremeringskister osv. Kister af rent træ forurener klart mindst i forhold til spån og MDF.

Har ligets alder og tilstand nogen indflydelse og har det

evt. nogen betydning om liget brændes straks eller er det en fordel at vente til udover almindelig praksis osv. Seriøs forskning fra svensk side som viser at krematorie-drift er skyld i en meget lille del af Sveriges samlede NOx udslip. Et fagligt interessant indlæg.

Jan Olov Andersson og Thorbjørn Samuelsson fremlagde de foreløbige resultater af SKKF's undersøgelse af krematorievirksomheden i Sverige. Rapporten indeholder prognoser for befolkningsudviklingen, hvordan et mere multikulturelt Sverige kommer til at påvirke kremeringen, samt at der bliver set på kremeringskapaciteten i hvert län(region). Der er store forskelle på Nord- og Sydsverige, når det kommer til andelen og antallet af kremeringer. Store afstande mellem krematorierne i den nordlige del af Sverige giver færre kremeringer og en dårligere økonomi for krematorierne. Med rapporten kommer de til at foreslå en del ændringer, som kan være vigtige for at gøre krematorievirksomheden bedre.

Kirkegårde for de levende

Landskabsarkitekt Helena Nordh har sammen med en række forskere på Norges Miljø og Biovidenskabelige Institut undersøgt hvordan kirkegårdene bruges. De øvrige forskere var en etnograf, en geograf, en arkæolog og en psykolog.

Projektet løb over fire år, og i løbet af perioden blev en lang række kirkegårde i forskellige lande besøgt, for at opleve hvordan kirkegårdene blev brugt, og hvordan de indgår i byernes planlægning af de grønne åndehuller i de stadig tættere bebyggede byer. For at få et tydeligere billede af de besøgendes adfærd på kirkegårdene, blev adfærden i forbindelse med brugen af to kirkegårde i Oslo udvalgt. Det er Gamlebyen Gravlund og Østra Gravlund. På Gamlebyen Gravlund var det kun 5 procent af de besøgende der kom for at besøge et gravsted, mens 66 procent brugte kirkegården til at skyde genvej igennem byen. 13 procent brugte den til rekreative formål, som at sidde på en bænk og nyde vejret. 11 procent brugte den til hundeluftning.

På Østra Gravlund besøgte 55 procent gravstederne, og 25 procent brugte kirkegården som genvej til deres mål.

Her anvendte 14 procent af de besøgende kirkegården til rekreative formål, mens kun 5 procent brugte kirkegården til at lufte deres hund.

Som konklusion fremhævede Helena Nordh at:

- Kirkegårdene er betydningsfulde grønne områder for lokalbefolkningen.
- Det er stille og fredfyldte steder, hvor der er plads til refleksion og tanker, som giver plads til ro i forhold til en stressfyldt hverdag.
- Det er et område som anvendes som passage, selvom det ikke nødvendigvis er den korteste vej, men som følge af deres karakter.
- Kirkegården er en plads hvor der vises respekt, ikke kun i forhold til de begravede, men også i forhold til andre besøgende.
- Den opfattes som et statisk element, og dermed et sted hvor udviklingen går langsomt, i forhold til den hektiske udvikling af samfundet.

Kirkegårdschef Pekka Leskinen, Finland, leverede et oplæg fyldt med spændende stikord om fremtidens scenarier på kirkegårdene. Kirkegårdenes hegn står for fald og kirkegårdene forudses åbnet for de levende i mere end en forstand.

Der er ingen ende på de aktivitetskategorier der i fremtiden kan tænkes udført på de finske kirkegårde; sunde, kreative og fællesskabsdannende aktiviteter som inddrager alle aktuelle interessenter og brugere af kirkegårdene, ja selv hunde og sociale medier nævnes, på lige fod med børnehaver og petanque spil.

Inddragelse af skoler, børn og teenagere spiller en central rolle i alle de nye aktiviteter, bl.a. igennem den mobile og digitale vej til kirkegården. Hertil kommer koncerter, miljødag, og andre kulturelle arrangementer, frivillige aktiviteter herunder hjælp til sorg bearbejdelse, besøgsven og gravstedets besøg/pasning.

Men de døde forbliver overvejende fortsat på kirkegården og vil i fremtiden få selskab af de levende i langt højere grad end i dag, hvis det står til Pekka Leskinen - og i øvrigt også Stine Helweg ("Har kirkegården en fremtid").

Gravmindekonkurrencen

Karen Klint, medlem af Folketingets kirkeudvalg, knyttede ord til de gravminder, som juryen, nedsat af NFKK, havde udvalgt.

1. præmie til Peter Westerlund, Finland, med monument udført i corten stål. "Den by, jeg kommer fra, har mange moderne rustne facader. Rustdekorationer ses både i busskure, skulpturer og smykker. Vinderprojektet falder helt ind i denne tidsånd. De stramme linjer gør gravmindet rent og æstetisk. Men også lidt pompøst," udtalte Karen Klint

2. præmie til Lars Forsberg, Danske Stenhuggerier, monument sammensat af granit. "Stilrent stenarbejde, hvor form og slibning let kan varieres. "Huset" hedder det – for nogen er huset det samme som "hjem". Død er også for mange at "komme hjem", så det gravminde vil givetvis falde i manges smag".

3. præmie til Gita S. Norheim og Turid Uldal, Norge, monumentet **Akantus** af rustfrit stål – "Minder mig på én og samme måde både om papirklip fra vores berømte digter H. C. Andersen, altså noget sart – men også i sit materialevalg om noget meget robust," sagde Karen Klint ved prisoverrækkelsen.

Nordisk Kongres 2021

I 2021 afholdes den Nordiske Kongres i Finlands tredje største by Tampere (Tammerfors), i dagene 8. – 10. september. Tampere er Nordens største indlandsby og ligger smukt mellem søerne Näsijärvi og Pyhäjärvi.

NFKK

Under afslutningsmiddagen blev den nye styrelse for det Nordiske samarbejde præsenteret. Ny formand for NFKK er Jan Olov Andersson fra Sverige. Næstformand er Inghild Hareide fra Norge. Danmark er repræsenteret i styrelsen ved Biskop Elof Westergaard og FDK's nvalgte formand, Jens Zorn Thorsen.

Ekskursionen ved Nordisk Kongres

Første besøg var på Bispebjerg Kirkegård, hvor der var

mulighed for at se krematoriet eller få en tur rundt på kirkegården.

Der efter gik turen til Gladsaxe Kirkegård, hvor frokosten bestod af pølser og brød fra pølsevognen 'Harrys Place'. Her var også arrangeret udstilling af planter, gravminder, maskiner, inventar til kirkegården m.m., og der var mulighed for at se de gravminder, der havde deltaget i gravminderkonkurrencen. Desværre var vejrguderne ikke venligt stemt, og man fornemmede, at den største attraktion var pølseboden i tørvejrs teltet.

Kongressen blev afsluttet med en smuk koncert i Garnisons Kirke, hvor Holmens Kirkes Kantori og Barokensemble havde sammensat en koncert med stykker fra de Nordiske lande. ■

Der er ikke noget at tage fejl af. Når en professionel bruger skal arbejde med havemaskiner, skal det være det bedste på markedet.

STIHL®

- Robust
- Velkørende
- Ergonomisk
- Økonomisk
- Gennemtænkt

Lithium-Ion PRO

BATTERI-SERIEN

TIL PROFESSIONEL BRUG

Skann QR-koden og se filmen om PRO-serien

stihl.dk

NATUREN PÅ KIRKEGÅRDENE

PINDSVINET – NATURENS LILLE HJÆLPER

Tekst og foto: Annbritt Jørgensen, littlecat81@gmail.com
Ambassadør for pindsvin

Pindsvin elsker æg fra snegle – også æggene fra dræbersnegle. Et par pindsvin på kirkegården kan derfor hjælpe med til at holde bestanden af dræbersnegle nede.

Det er svært ikke at holde af det lille pindsvin, som trisser om i skumringen og snøfter så hyggeligt. Pindsvinet er da også ven af alle blomsterelskere og hjælper med at holde snegle og insekter i skak. Får man et pindsvinepar til at bo på kirkegården, giver det gratis hjælp med at passe planterne – og gode oplevelser med i købet.

Kirkegården er et helle for pindsvin

Med tiden er der blevet færre og færre grønne områder, hvor pindsvin kan finde føde. Der skyder flere og flere

betonbyggerier op, helt uden grønne områder, og villahaverne er ofte meget minimalistiske, hvilket ikke giver optimale forhold for pindsvins fødekilder og dermed heller ikke for pindsvin.

En kirkegård er derfor et af de få tilbageværende steder, hvor pindsvin virkelig kan trives, da der her ofte er både grønne områder, buske, træer, adgang til vand, en kompostbunke eller lignende at bygge hule i. For det meste bliver der ikke brugt gift på kirkegårdene mod ukrudt eller

snegle, hvilket giver en stor sikkerhed for pindsvin, da de heller ikke tåler størstedelen af de gifte, fx ferramol, der anvendes i mange haver.

På kirkegårdene vil pindsvinet derfor også være en kærtkommen hjælp i forhold til arbejdet med at holde kirkegården fri for insekter og snegle. Samtidig med at synet af et pindsvin, hvis man er så heldig, ofte vækker glæde, da pindsvinet er et utroligt fascinerende og charmerende dyr, når det lunter rundt og roder i jorden i jagten på føde.

Det lille dyr med den geniale rustning

Som art er det europæiske pindsvin over 20 millioner år gammel. Pindsvinet har ikke ændret sig ret meget i tidens løb, hvilket viser, at dens naturlige "rustning" har bevirket, at pindsvinet kun har ganske få naturlige fjender – de fleste rovdyr har lært, at det gør ondt, hvis man forsøger at spise et pindsvin.

Pindsvin kan blive op til 14-15 år. Det sker dog sjældent, på grund af de mange farer, de udsættes for. De fleste af disse farer er menneskeskabte, og derfor er pindsvinet blevet en både fredet og truet dyreart i Danmark, da der dør flere pindsvin hvert år, end der bliver født.

Pindsvin ser rigtig dårligt, men både deres høresans og lugtesans er yderst veludviklet. Et pindsvin kan lugte vand på 3 kilometers afstand! Pindsvin er kødædere. Øverst på listen over deres livretter er snegleæg. Også æggene fra dræbersnegle - det er som kaviar for dem. Men de voksne snegle kommer til gengæld langt nede på listen. De spiser kun voksne dræbersnegle, hvis der ikke er noget bedre i nærheden og vil langt hellere have bænkebidere, orme, larver, tusindben og andre insekter.

Man ser tit pindsvinet rode rundt blandt nedfalden frugt og også tage bidder af frugten. Dette er dog primært for at få fat i de små insekter, der lever i og på den nedfaldne frugt.

Et pindsvin kan gå op til 3 km på en nat i sin søgen efter føde og derfor vil et enkelt pindsvinepar på en kirkegård være mere end rigeligt til at give vegetationen en ekstra hjælpende hånd, og gøre arbejdet lidt nemmere for dem, der passer området.

Et år i et pindsvins liv

Pindsvinet vågner som regel af vinterhi i slutningen af april til starten af maj. Når de vågner, vil de have tabt 25-40 % af deres kropsvægt og de vil derfor være både meget tørstige og meget sultne. Man kan hjælpe dem lidt på vej ved at have en kilde til vand i jord-højde, fx i form af et fuglebad eller et lille bassin med regnvand.

I maj og juni har pindsvin brug for rigtig meget næring, for at komme i løbetid. Hunnerne kommer først i løbetid, når de har nået en kropsvægt på omkring 700 gram. Og når hunnerne begynder at komme i løbetid, er der mange af hannerne, der glemmer at spise og drikke, fordi de har mere travlt med at finde hunner at parre sig med.

Pindsvin er solitære dyr. Modsat hvad mange tror, så danner pindsvin ikke par. Og en pindsvinehan kan nå at parre adskillige hunner i løbet af en parringsæson. Når hunnen kommer i løbetid, bliver hannen tiltrukket af hendes lyde og duft. Herefter begynder en "parringsdans", der ofte kan vare i flere timer og nogen gange også i flere dage, da hannen først skal bevise sig værdig. Når parringsakten er overstået går de hver til sit, og hannen deltager ikke i yngelplejen, men går videre til næste hun.

Hunnen er drægtig i 6 uger, og hun bygger rede og føder ungerne på steder, hvor de kan ligge beskyttet, når hun selv er ude for at finde føde. Det kan fx være i kompostbunker, under terrasser og brændeskure, men også i staldbygninger og redskabsskure. Ungerne fødes oftest i slutningen af juli til starten af august, men hvis foråret har været køligt, er det set, at hunnerne føder så sent som i september. I denne periode skal man derfor være meget opmærksom på, om der ligger pindsvineunger gemt, når

man begynder at fjerne sin kompostdyngge eller rydde op i haven. Mange unger bliver hvert år moderløse, fordi vi er uforsigtige i forbindelse med havearbejdet eller oprydning i stalde og skure. Hvis hunnen bliver forstyrret forlader hun ungerne og kommer ikke altid tilbage igen.

Ungerne fravænnnes når de er 6 uger, og herefter går moderen i gang med at jage føde, for at få opbygget sine fedtreserver, så hun er klar til at gå i vinterhi.

Pindsvin går i vinterhi i slutningen af oktober til starten af november. Dette gør de for at spare energi, da der ikke er megen føde tilbage i de kolde vintermåneder. Et pindsvin i dvale kan sænke sit hjerteslag helt ned til kun at slå 5 gange i minuttet. Vejrtrækningen ændrer sig også; der kan gå 1-2 timer mellem det trækker vejret. Hvis et pindsvins vintersøvn bliver afbrudt for mange gange, fx under milde vintre, eller hvis et pindsvin ikke har nået en høj nok vægt til, at den har dannet nok fedtlag at tære på hele vinteren, vil det tære for meget på energireserverne og føre til, at svage og unge dyr dør. Mange af de unger, der fødes sent på året, risikerer at dø i løbet af vinteren, da der ikke er så megen føde tilbage til, at de kan nå en ordentlig vægt. Disse ungdyr kan man hjælpe på vej, ved at lægge kattetørkost ud til dem i aftentimerne, så der stadig er mad at finde, når deres naturlige fødekilder slipper op.

Sådan inviterer du pindsvinet ind på kirkegården

Hvis man gerne vil have et pindsvin eller to til at flytte ind på sin kirkegård, er det vigtigt, at man i indretningen af en kirkegård overvejer, hvordan man kan optimere

forholdene for den lille hjælper, og ikke mindst for dens unger. ■

Syv lette trin til at gøre kirkegården pindsvinevenlig:

1. Undlad at anvende gift til bekæmpelse af snegle og ukrudt
2. Sørg for, at pindsvinene har adgang til en vand, fx et fuglebad i jord-højde
3. Opstil en sikker pindsvinebolig. Hos Pindsvinevennerne i Danmark (www.pindsvin.dk) kan man få instrukser til, hvordan man bygger en pindsvinebolig ud af en palle.
4. Bevar nogle områder, hvor der ikke luges så grundigt, fx under buske, så det giver naturlige skjulesteder for både pindsvinet og dets fødekilder.
5. Anvend åbne kompostdyngger. Er de nedgravede, så sørg for, at pindsvin kan komme op derfra igen. Er de lukkede, kan man i stedet sørge for at hæve dem over jorden, fx på en palle, så pindsvinet har mulighed for at bygge hule under den.
6. Skal kompostbunken tømmes, så gør det i maj eller juni. Derved risikerer man ikke at vække et pindsvin af vinterhi, eller forstyrre en mor med unger.
7. Når kompostbunken tømmes, så gør det forsigtigt, da den stadig kan være soveplads for et pindsvin i dagtimerne.

AlgeFri N ProFF

Algemiddel

Det er dit ansvar!

- Hurtig effekt på alger
- Anvendes på alle hårde overflader og stråtag
- Ingen permanente skader på træer, buske og græs
- Ingen afstandskrav til vandmiljø
- Hurtig nedbrydning

Vil du vide mere: Kontakt os på 30 52 50 05

ecostyle.dk

Plantebeskyttelsesmidler skal anvendes på forsvarlig måde. Læs altid etiketten og oplysninger om produktet før anvendelse. Vær opmærksom på de advarselsætninger og advarselssymboler, der fremgår af etiketten.

Slip for at tømme kirkegårdens vandposter denne vinter og alle de vintre, der kommer

Få EqiWaters frostsikre kirkegårdsvandpost i jorden nu
Ring og hør hvordan på 75 66 17 00

EqiWater

Vand til alle årstider

www.eqiwater.dk

PRAKTIKOPHOLD FOR BACHELORSTUDERENDE

Tekst og foto: Jens Zorn Thorsen,
jzt@vejle-kirkegaarde.dk

En af flere modeller der blev udarbejdet til Bachelorprojektet over Østre kirkegård.

Det har været en stor fornøjelse og givet et gensidigt udbytte, at være praktikvært for 2 studerende fra Københavns Universitet.

I september – oktober er det muligt at tilmelde sig som praktikvært for en eller flere bachelorstuderende på landskabsarkitektstudiet på Københavns Universitet (tidligere Landbohøjskolen). Praktik opholdet omfatter fysisk ophold ved et skrivebord på en kirkegård og beskæftigelse med opgaver, der har relation til f.eks. drift, planlægning og projektering af kirkegårde. Hertil kommer almindelig

indførelse i folkekirkens opbygning og sags procedurer. Opholdet kan deles op i et teoretisk forløb og et bachelorprojekt som de studerende med deres vejleder selv tilrettelægger. Praktikværten stiller lokaler, faciliteter, engagement og viden til rådighed.

Vejle Kirkegårde lagde i foråret 2017 i 8 uger, kontor til 2 studerende som fik stillet et afsnit til rådighed på Gamle Kirkegård i Vejle, til etablering af en ny urneafdeling. Opgaven bestod i at tegne, opmåle og beskrive projektet, samt formidle ideen og drifts målene til gartnerne. De sid-

En bachelorstuderende i arbejde – Staudehaven projekteres.

Praktikanternes opmåling af staudehaven på Gamle Kirkegård i Vejle.

ste 8 uger af praktikforløbet blev tilbragt på skolen, men opgaven var her at arbejde videre med et skitseforslag til en udviklingsplan for Østre kirkegård, med udgangspunkt i Kirkegårdsbestyrelsens programformulering og rådgiveren, Prebens Skaarups skitseforslag. Dette projekt blev afleveret som de studerendes bacheloropgave, som de efterfølgende forsvarede og bestod.

Opholdet er gratis for praktikværten, idet de studerende får deres SU med sig og værten ikke er forpligtet til at underholde de studerende. De studerende deltog i kir-

kegårdslederens dagligdag, herunder møder og faglige problemstillinger og var med ude i marken på lige fod med gartnerne. Opholdet bød bl.a. på et besøg i Kirkeministeriet, et offentligt møde om udviklingsplanen i Østre kapel med menighedsrådene og deltagelse i kirkegårdsseminarer.

Samarbejdet har været inspirerende for kirkegårdsforvaltningen som helhed og kan hermed varmt anbefales til andre forvaltninger, idet der gennem dialogen og læringsprocessen også falder ny viden af til kirkegårdene. ■

PARKKIRKEGÅRD PÅ MANGE MÅDER

Tekst og foto: Rikke Bigum Johansen, rikke_60@hotmail.com
Have- og parkingeniør

Fredens Parkkirkegård i Svendborg har mange fællestræk med de romantiske organisk udformede parkkirkegårde som ses andre steder i den vestlige verden, men som ikke helt fandt plads i Danmark under romantikken.

Mange kirkegårde går under betegnelsen parkkirkegårde, og de fleste der arbejder med kirkegårde har på en eller anden måde en ide om hvad en parkkirkegård er. Alligevel er det meget forskellige kirkegårdsarealer der bliver sat i forbindelse med begrebet.

En parkkirkegård kan være den helt store gamle bykirkegård hvor kondiløbere, solbadere og hundeluftere kæmper om pladsen mellem gravene, det kan være den nyere provinskirkegård hvor en landskabsarkitekt har lagt energi og tanke bag et grønt anlæg som danner en smuk ramme om gravene, eller det kan være en lille omorganiseret afdeling på en gammel landsbykirkegård hvor det har været ønsket at udbyde nogle andre gravstedsformer. En parkkirkegård

kan tydeligt vis være rigtig mange ting, og nysgerrighed over begrebets bredde og anvendelighed førte i foråret til udarbejdelsen af et bachelorprojekt på uddannelsen til have- og parkingeniør. Parkkirkegårde som et samlet begreb er tilsyneladende ikke noget der er skrevet ret meget om før, så der er nok at undersøge.

Der blev i forbindelse med projektet fundet 24 kirkegårde hvor hele eller dele af kirkegården bliver kaldt parkkirkegård. Ud af de 24 blev 10 af parkkirkegårdene besøgt, og nærstuderet i forhold til indhold, udformning og funktioner. Undersøgelsen af emnet viste flere tydeligt forskellige grupper af parkkirkegårde.

Lyngby Parkkirkegård er en modernistisk parkkirkegård som tydeligt adskiller gravstedsrummene fra det omkringliggende parkrum.

Romantiske parkkirkegårde

I 1800-tallet begyndte tilrettelæggere at arbejde med kirkegården som et samlet sted der skulle have en oplevelsesværdi, i modsætning til den primært praktiske funktion kirkegården havde haft tidligere.

Det var en tid hvor parkidealet var et forskønnet og idealiseret naturbillede, og kigger vi ud over Danmarks grænser findes der kirkegårde fra denne tid, som er anlagt med kunstfærdigt snoede stisystemer og store naturelementer såsom søer, lunde mm. Et pragteksempel er Friedhof Ohlsdorf ved Hamburg, men det er også meget tydeligt at disse parkidealer er gledet godt ind på mange amerikanske kirkegårde fra den tid.

Herhjemme faldt perioden i imidlertid sammen med at vi var begyndt at tilplante de individuelle gravsteder som de små haver vi kender i dag. Disse små haveelementer var svært forenelige med de store naturelementer og endnu sværere at få til at fungere sammen med organiske bugtede linjeforløb. Der findes flere skitsetegninger fra perioden med forslag til mere organiske udformninger på de store danske kirkegårde, men i sidste ende faldt valget på mere formelle og strenge former. Det vi i dag kan se på de danske kirkegårde fra denne tid er for en stor del stramme stisystemer, store alléer og måske en temaangivende grædepil eller to. En undtagelse kan findes på Vestre Kirkegård i København, hvor et mindre område er anlagt med organiske former omkring en sø.

Der findes også meget nyere kirkegårde som har taget fat i den romantiske parkinspiration. Det er blandt andet Fredens Parkkirkegård i Svendborg, og dele af Nyborg Assi-

stentskirkegård som begge har fået deres organiske former for omkring 20 år siden.

Modernistiske parkkirkegårde

Blandt de beskrivelser og omtaler der findes af moderne parkkirkegårde fra 1950'erne, 60'erne og 70'erne er der mange kritiske synspunkter imellem. En af dem der tidligt langede ud efter disse kirkegårde var den på kirkegårdsområdet betydningsfulde provst J. Exner, som formulerer det så fint som at "kirkegården skal være graven bekendt". Dette var en kommentar til at de moderne parkkirkegårde så at sige gemte gravene væk.

Modernismens parkkirkegårde er systematisk og stramt opbyggede og meget let genkendelige. Grundelementerne er hækomkransede gravrum mellem hvilke der er god plads til åbne græsarealer med spredte træer. Gravrummene kunne være firkantede, sekskantede eller, som det ses på Lyngby Parkkirkegård, korsformede, og der findes sikkert også eksempler med andre former. På trods af kritikken af at det kunne lade sig gøre at gå gennem disse kirkegårde uden at se en eneste grav, er fordelene også tydelige. De forholdsvis små og intime gravrum uden gennemgående trafik giver ro og privatliv til de pårørende ved gravene, og ved at de enkelte gravrum ligger uafhængigt af hinanden, kan der udbydes forskellige gravstedsformer med forskellige udtryk uden at de forstyrrer hinanden. Samtidig giver det at der er et åbent og mere uformelt areal uden for gravrummene mulighed for en anden form for rekreativ brug, hvor det ikke er nødvendigt med helt samme grad af hensyn til gravene. Kirkegårdene levede helt op til den tids normer om funktionalitet og enkelthed.

På Mårslet Kirkegård findes nok en af landets mindste parkkirkegårde. Den er tydeligt postmoderne ved at være i åben forbindelse med resten af kirkegården omkring, og ved at udbyde gravsteder i fælles beplantning.

Postmoderne parkkirkegårde

Rummet på de postmoderne parkkirkegårde er i stor kontrast til de moderne. De postmoderne parkkirkegårde er åbne og overskuelige og blander ofte mange forskellige former. Sammenhængen som en smuk park er ofte opnået ved at bruge kollektive gravstedsformer. Det kan være gravsteder i græs, men typisk er de mere kreative med fx en fælles beplantning af stauder eller gravsteder i en eller anden form for naturareal. I forhold til deciderede naturkirkegårde som fx skovkirkegårde, optræder naturelementerne på parkkirkegårdene sammen med mere finkæmmede elementer som klippede plæner og hække. At der blandes grove og fine elementer ses også på parkkirkegårde fra andre tider, men kontrasten er ofte meget tydeligt fremhævet på de postmoderne parkkirkegårde.

Parkkirkegårde af funktion

Lidt ved side af de tidstypiske parkkirkegårdsdesign, findes der også en stor gruppe af kirkegårde hvor betegnelsen som parkkirkegård i langt højere grad knyttes til deres funktion frem for udformningen. At kirkegårdene bliver brugt som tiltrængt parkrum i en tæt by, kan både være opstået som en tendens blandt byens borgere sådan som det har været tilfældet på Assistens Kirkegård i København gennem mange år, eller det kan være planlagt meget mere strategisk som på Solbjerg Parkkirkegård på Frederiksberg, hvor selve kirkegårdsfunktionen er helt under afvikling og omdøbningsen til parkkirkegård har været en del af en forholdsvis formel proces.

Hvad kan det så bruges til?

For at kunne bruge et begreb som parkkirkegård er det vigtigt at have en fælles forståelse for at det kan være flere

ting. For den ene kan det billede de har af en parkkirkegård være et naturnært romantisk anlæg med organiske linjeføringer, og for en anden et skarpt og enkelt modernistisk anlæg, eller et åbent og frodigt postmoderne anlæg. For den ene kan det at arbejde med en parkkirkegård handle om at skabe en smuk ramme, mens det for den anden handler om at skabe en ramme der kan rumme flere funktioner. Derfor er det vigtigt at præcisere hvad du mener en parkkirkegård er i den sammenhæng du arbejder med.

Konkret lagde bachelorprojektet om parkkirkegårde sig oven på en praktik på Gladsaxe Kirkegård hvor der var gang i arbejdet med en udviklingsplan hvor parkkirkegårdsbegrebet blev brugt centralt. Derfor gav det mening at skabe denne ramme, som kan bruges til blandt andet at diskutere om ønsket er at styrke en eksisterende modernistisk parkkirkegårdsform, eller om det er ønsket at udvikle kirkegården i retning af en mere postmoderne parkkirkegård med de fordele og ulemper der vil komme med det. ■

De 10 kirkegårde som var en del af projektet:

- Assistens Kirkegård
- Solbjerg Parkkirkegård
- Lyngby Parkkirkegård
- Himmelev Kirkegård
- Hannerup Kirkegård
- Nyborg Assistenskirkegård
- Fredens Kirkegård
- Gjellerup Kirkegård
- Mårslet Kirkegård
- Jelling Kirkegård

TWINCA CONTRACTOR

Twinca Contractor ES-800

Contractor ES-800 har sakselift og højtip. Det betyder, at du kan arbejde effektivt og spare både tid og penge. F.eks. kan du fylde en container eller et lad hele vejen rundt og undgå spild.

Kører på el
Autostyrtøj
Lastkapacitet op til 1000 kg.
Driftstid: op til 14 timer
Hastighed: 0-6 km/t

Vejl. udsalgs pris
74.900Dkk
ekskl. moms.

Kontakt
Dan-Sand
DSN A/S - TEL: 96 56 41 00 - WWW.DANSAND.COM
for uforpligtende demonstration.

Twinca Contractor E-500

Contractor E-500 er en smal model med kun 80 cm i bredden, og lastkapacitet på 500 kg.

Kører på el
Autostyrtøj
Driftstid: 5 timer
Hastighed: 0-6 km/t

Vejl. udsalgs pris
52.900Dkk
ekskl. moms.

Alle vore maskiner er produceret i højeste kvalitet med lav vedligeholdelse og ergonomisk design.

RING 96 56 41 00

Alle priser er eks. moms og fragt. Forbehold for trykfejl & prisstigninger.

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORNBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.COM

Møglækkert til haven

UNDGÅ UKRUDT MED BÆREDYGTIG GØDNING

CHAMPOST ER NATURGØDET JORD OG BELÆGNINGSMATERIALER. VORES JORD ER LAVET PÅ HESTEMØG, KOMPOSTERET OG SALMONELLAFRI. 100% ORGANISK. DANSK KVALITET DIREKTE FRA THY.

Prøv markedets mest naturlige jordforbedring. Hvis du afdækker jorden i foråret, bliver den langtidsgødet og holder det næste år. Og du minimerer ukrudt!

KØB CHAMPOST DIREKTE HOS OS!

Champost® | Gærupvej 11 | 7752 Snedsted | Tlf.: 96191880 | E-mail: hg@champost.dk

BOGANMELDELSE:

EN GOD STAUDE TIL KIRKEGÅRDEN

Tekst: Lene Halkjær Jensen,
lene.bladet@mail.dk

”Man kan sige om stauderne, at de er havens farvepalet eller puslespillet med de mange brikker, der passer sammen hvis man er skrap og det lykkes at samle det”

Citatet er blot én af de mange lune kommentarer, man støder på undervejs i læsningen af 'En god staude til kirkegården'.

Bogen er en samling af kirkegårdsleder Tommy Christensens artikler 'En god staude til kirkegården', der har været bragt i Tidsskriftet KIRKEGÅRDEN gennem en årrække. I artiklerne gives en munter, fin og lavpraktisk beskrivelse af udvalgte stauder, der alle har det til fælles, at det er robuste og livskraftige stauder, hvor man med en forholdsvis lille arbejdsindsats, kan skabe smukke og frodige partier på kirkegården.

”Der er jo ikke nogen grund til at vi alle skal opfinde den dybe tallerken” har Tommy Christensen sagt om sine artikler i KIRKEGÅRDEN. Tommy Christensen har arbejdet og eksperimenteret med brugen af stauder i mange år; både som kirkegårdsleder ved kirkegården i Svendborg og tidligere som slotsgartner på Egeskov Slot, og det er denne mangeårige erfaring med brugen af stauder, han øser ud af i bogen. Man kan lære meget om, hvor stauderne trives bedst og i hvilke sammenhænge de vil gøre sig godt. Og så er der mange gode fif til hvordan og hvornår de bedst kan deles og formeres, hvilket man jo kan have god gavn af, i en tid med færre midler til kirkegårdens drift.

Mange har sikkert et ønske om at gøre kirkegården til en frodig, grøn og blomstrende oase. Men man kan godt blive lidt overvældet af de mange muligheder og det kæmpe sortiment, der findes indenfor stauderne. Med bogen 'En god staude til kirkegården', bliver man klædt godt på til at gå i gang med projektet og man får en masse gode idéer til nogle sikre plantevalg, der næsten altid vil lykkes og som kan være med til at gøre kirkegården mere frodig og blomsterrig. ■

En god staude til Kirkegården

Forfatter: Tommy Christensen

68 sider, hæftet

Udgivet af Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Pris, inkl. moms:

Ved køb af 1 stk. 125,- kr./stk.

Ved køb af 5 – 9 stk. 100,- kr./stk.

Ved køb af 10 stk. 87,50 kr./stk.

Til ovenstående priser skal tillægges forsendelsesomkostninger.

Bogen kan bestilles ved henvendelse til FDK's sekretariat pr. e-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk

BOGANMELDELSE:

GRAVSKRIFT ELLER...?
KIRKEGÅRDENS BETYDNING OG FREMTID

Tekst: Jens Zorn Thorsen,
jzt@vejle-kirkegaarde.dk

En artikelsamling udgivet af Foreningen for Kirkegårdskultur.

I anledning af Nordisk kongres for Kirkegårdskultur, som for nylig blev afholdt i København, fik hver kongresdeltager en udgave af denne bog: En artikelsamling udgivet af Foreningen for Kirkegårdskultur.

Skrivegruppen har tilsammen, og uden at vi helt kan gennemskue hvem der har skrevet artiklerne, formået at skabe et spændende litterært værk af høj kvalitet med tilsvarende fine fotos med tilhørende fototekst.

Skrivegruppen består af formand for Foreningen for Kirkegårdskultur, Biskop Elob Westergaard; Landskabsarkitekt og kirkegårdskonsulent Mette Fauerskov; Mag.art. i kunsthistorie Karin Kryger; Kirkegårdsleder ved Silkeborg kirkegårde Jens Dejgaard Jensen; Kirkegårdsvejleder ved Center for kirkegårde, Vestre kirkegård København Stine Helweg; Stenhugger Steen Jensen og Post Doc Anne Kjærsgaard.

Bogen gennemgår henover 9 kapitler, kirkegårdenes forhold med veldokumenteret seriøsitet og løftede pegefingre. Ingen kan, efter at have læst bogen, være i tvivl om hvordan kirkegårdene skal vedligeholdes fremover, for at bevare og udvikle kirkegårdskulturen. Og det selvom man i foreningen er opmærksom på de økonomiske udfordringer.

De første 3 kapitler lægger grundstenen til hvorfor vi har kirkegårdene og hvordan vi skal vise respekt omkring de døde og tage hensyn til de efterladte. Og som en fin overgang til fremtiden, bliver vi mindet om at vores historie står for fald: "Nutidskulturen er en kultur der er kendetegnet ved et stadig mere løst forhold til fortiden, men som heller ikke har drømme og visioner for fremtiden" (s. 41). Herefter gennemgås regnestykkerne for vedligeholdelsen af gravsteder og parkkirkegården ud fra faktuelle oplysninger, herunder lovgrundlaget, hvor der lægges vægt på en høj grad af egenfinansiering, så vidt det er muligt uden at hæve priserne på ydelserne alt for meget. En fremtidsløsning er medejerskab

og øget frivillighed til vedligeholdelsen af visse dele af kirkegårdene.

Der gøres opmærksom på, at indbegrebet af danske kirkegårdes grønne særpræg er et værdifuldt karaktertræk, som skal bevares hvor det er muligt. Kirkegårdens frodighed: "Det langsomme skuespil", et essay fra 1941, hvor arkitekten Steen Eiler Rasmussen nævner haven som det langsomme skuespil. Eller hvordan grønne anlæg lige så stille forandrer sig over tid. Der er eksempler på mange 900 år gamle landsbykirkegårde, der i dag stort set står som de blev anlagt dengang.

Men der hersker en rådvildhed i forhold til hvordan ledige arealer skal anvendes. Og derfor blev der måske introduceret et nyt begreb af Kirkeministeriet i 2016: De umistelige kirkegårde. Et udvalg under samme navn skal sikre at bevaringsværdige kirkegårde ikke nedlægges. Dog skal dette ske inden kirkegårdene tømmes helt for bevaringsværdige elementer.

I de sidste afsnit gennemgås eksempler på bevaringsværdige elementer og tiltag på kirkegården som f.eks. udviklingsplaner og monumentpolitik, og der suppleres med ord- og begrebsforklaringer, som hermed afrunder en meget fængslende og let læst bog. ■

Gravskrift eller...?

128 sider, hæftet

Forlaget Eksistensen

Pris: 149 kr. + forsendelse

Bogen kan købes ved henvendelse til sekretariatet:

Foreningen for Kirkegårdskultur

Vestergade 100

8600 Silkeborg

Tlf. 86 82 02 44

E-mail: post@kirkegaardskultur.dk

CONTRACTOR - ELEKTRISK KIRKEGÅRDSBØR

Contractor El med tip den letteste mini-dumper på markedet.

Autostyr dvs. styring af maskinen uden brug af fysiske kræfter. Parkeringsbremse. Fuldstændig lydløs kørsel og trinløs justering af hastigheden. Indhold i liter 200 liter. Indhold i kg 500 kg.

Contractor er den klassiske minidumper tilført den nyeste teknik, som matcher tidens krav til funktionalitet, sikkerhed og arbejdsmiljø. Ring for uforpligtende demonstration.

RING 96 56 41 00

DSN AS
N.A. JENSENSVEJ 1,
TORBY
9850 HIRTSHALS
WWW.DANSAND.DK

Digitalt Kirkegårdskort

- Opmåling
- Kort
- Plejeplaner
- Rådgivning
- Protokoller
- Afsætning
- Ajourføring
- Nummerering
- 25 års erfaring

Landinspektørentret A/S

Nygade 46 - 7400 Herning - tlf. 97 12 36 88
herning@lcdk.dk - www.lcdk.dk

Lyng Naturgødning ApS

- Muld • Spagnum • Barkflis • Træflis
- Topdressing • Grus • Granitskærver

Levering med lastbil eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk

Slangerupvej 16 • 3540 Lyng • 48 18 73 50

JMM GROUP

WEIDEMANN
YANMAR
BERGMANN
HIMOINSA
AMMANN
ATN

Maskiner og udstyr til den kolde tid

ADLER ARBEITSMASCHINEN

STEMAS

member of JMM GROUP, Scandinavia

Hans Peter	Sjælland	40 30 75 49
Peter	Syddjylland/Fyn	20 25 88 98
Henning	Vestjylland	21 42 66 76
Søren	Midt- og Nordjylland	20 32 70 34
René	Midt- og Nordjylland	51 35 13 60
Poul	Jylland / Industri	20 15 80 27
Kim	HIMOINSA-salgsschef	20 97 92 76

MARKEDETS STÆRKESTE PARTNER

www.stemas.dk
stemas@stemas.dk

Medlem af Maskinleverandørerne det blå stempel

Grillo

FX 20 Zero Turning

Nyeste frontmonterede Zero Turning klipper. Hurtigt skift fra bioklip til bagudkast.

Grillo FD 450

FD450 med 113 cm. frontmonteret klippe-bord, 450 liters opsamler. Leveres med højtip.

agrinova GARDEN EQUIPMENT

Professionelle løvsugere og vertikalskærere

Se hele vort store program på www.kiba.dk

KIBA PARKMASKINER

Skolevej 30 • 8960 Randers SØ
Tlf. 70 25 00 20 • info@kiba.dk

Træ

- beskæring
- plantning
- fældning
- flytning
- rodfresning og rådgivning

Vognmandskørsel

Tree Care ApS

Ingørdavej 11 - 4340 Tølløse
www.kc-treecare.dk
E-mail: kc@kc-treecare.dk

Steen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

ANNESTAUSHOLM
Landskabsarkitekter

Skovafsnit på kirkegård

Kirkegårde

- Helhedsplaner, udviklingsplaner og driftsplaner

Kontakt os for en uforpligtende samtale

www.annestausholm.dk
Tlf. 46 40 27 71 - afs@annestausholm.dk

www.vmloder.dk | 9744 1700 | 6161 6942

Vinderup Maskiner A/S

Kontakt en VM Loader forhandler i dit nærområde

Vinderup & Nykøbing | Vinderup Maskiner | 9744 1700 | 6161 6942
Sønderborg | Sønderborg Skov - park & have | 7443 4050
Varde | Varde Have og Skovmaskiner | 8615 6302
Køge | Minitraktorgården Køge | 5599 3737
Næstved | Minitraktorgården | 5572 5376
Hornslet | Elite Service | 7521 0940

Besøg www.vmloder.dk og se det fulde produktprogram

Vi er dem med det brede sortiment

- Buske, træer, stedsegrønne samt hække
- Rhododendron og surbundsplanter
- Roser, stauder, græsser og bunddække

Vejenbrød Planteskole A/S

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77
www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

Hasselholm AB

Professionel rod-, stød- og stubfresning gennem 34 år

Hækfresning

er et af vore mest efterspurgte fræseprodukter når man skånsomt og effektivt vil fjerne rødderne fra et vildvokset buskads eller en gammel hæk.

Hasselholm AB - Box 263 - SE-441 25 Alingsås
Tel. +46 (0)322-502 90 Fax +46 (0)322-551 80 -
www.hasselholm.se - info@hasselholm.se
Vort gratisnummer: 80 88 12 16

1022LX (22hk)
PRIS
117.800,-

1026LX (26 hk)
PRIS
144.800,-

Kubotamotor, 3 cyl. m/vandkøling, Hurtigskift Redskabshydraulik i joystick og komplet lyspakke

Priserne er excl. moms

HAVE- OG LANDSKABS- UDSTILLINGEN 2017

Af Jens Zorn Thorsen, jzt@vejle-kirkegaarde.dk
og Jørn Skov, tonder-kirkegaard@mail.tele.dk

Trenden på udstillingerne fra leverandørerne til byrummet, var at mange af elementerne nu er udført i corten stål. Foto: Jørn Skov

Et besøg på Have- og landskabsudstillingen i Slagelse slog endnu engang fast, at det er mødestedet for branchen og et 'must' for alle med interesse for de grønne omgivelser i bred forstand.

Konceptet, herunder tilrettelæggelsen og serviceniveauet, er helt i top; lige fra tilmeldingen på nettet, hvor den personlige billet printes hjemmefra, til den kan komme i et plastik etui ved ankomsten til udstillingen.

Udstillingsområdet er fag opdelt og besøgeren kan navigere via standplads numre og oversigtskort, fordelt på pladsen, udleveret eller downloadet.

Frokosten kunne indtages i et madtelt, hvor det på forhånd var muligt at bestille færdigretter, menuer og sandwich fra Meyers kvalitetskøkken.

Robotter

Udvalget af robotklippere er i dag overvældende og de var til stede overalt på maskinmarken og der er ikke længere nogen undskyldning for ikke at have en model kørende på kirkegården. Det er fortsat en effektiv og billig hjælper til at klippe græsarealerne, store som små, på kirkegårdene.

Der var ingen andre robotter på udstillingen og større batteridrevne maskiner er fortsat i mindretal. Droner er helt undtaget i den betragtning, men anses for at have et potentiale for branchen.

Batteri-drevne køretøjer

Vi har i en del år kunnet skaffe batteridrevne trucks i udvalgte modeller, men der er kun en batteri drevet minilæsser på markedet i Danmark: Den miljøvenlige Weidemann 1160 eHoftrac. En meget elegant og let betjent maskine, velegnet til indendørs såvel som udendørs formål, hvor lydniveauet og udstødningen er en væsentlig parameter. Pris ca. kr. 300.000,- excl. moms. Men den kan selvfølgelig leases. Vi ser derfor frem til at der udvikles flere af de større miljøvenlige maskiner og flere robotter og selvtænkende redskaber til det grove arbejde.

Planter

Det er også værd at bemærke at der indenfor planteleverandørerne er en konstant udvikling og tilpasning til behovet i den grønne branche, også kirkegårdsbranchen. Der er mange stærke sorter på markedet, både fra udlandet men også de hjemmehørende sorter er fremme på hylderne, i containere og på måtter. Herunder stauder, bogstaveligt talt i lange baner, på kokosmåtter og med mulighed for etablering på gravsteder, fællesarealer og parkafsnit. Et godt alternativ til ral. ■

Prisuddelinger på Have- og Landskabsudstillingen

Publikumsprisen - Årets Bænk

Som noget nyt på årets udstilling, skulle Publikumsprisen uddeles. Udstillingens besøgende havde mulighed for at prøvesidde og stemme på flere af de udstillede bænke. Det blev den interaktive 'E-bænken' fra Urban Elements, der løb af med sejren. Bænken er udstyret med wifi, 220v strømstik og to lysstave. Den er udviklet i samarbejde med Oslo kommune og vil snart blive introduceret på det danske marked. Foto: Lars Thorsen, HL17.

Maskinleverandørernes Innovationspris

Maskinleverandørernes Innovationspris gik til H.A. Fog A/S for deres knækstyrede, elektriske redskabsbærer Nimos Posi-Trac, der kan køre en hel arbejdsdag på én batteripakke. Den er forsynet med en 20,2 kW elmotor og kan køre 35 km/t ved transport. Foto: Lars Thorsen, HL17.

Care Construction viste denne talje, som kun vejer 3,5 kg., og som hæves og sænkes ved brug af en boremaskine. Den har en løftekapacitet på 300 eller 600 kg, afhængig af hvordan den sammensættes. Foto: Jørn Skov

Der var særligt fokus på kirkegårdene på udstillingens første dag, og som det fremgår af billedet var det en dag med vejrsmæssige udfordringer. Et blik på området, hvor planteskolerne udstillede. Foto: Jørn Skov.

Weidemann 1160 eHoftrac er en batteridrevet minilæsser, med et lydniveau på 92 dB. Drift tiden er 1½ - 4 timer efter 8 timers opladning. Køremotoren yder 6,5 kW og vægten er ca. 2 tons. Foto: Jens Zorn Thorsen.

Planter produceres og sælges både enkeltvis, kassevis og i metermål.

Årets Have- og landskabsudstilling satte ny rekord med 278 udstillere og 11.259 besøgende, trods det våde vejr. Foto: Jens Zorn Thorsen

STAMA Løvsuger

- Elektrisk fremdrift og 13 hk B&S Vandguard motor til sugeeheden.
- Overholder arbejdsmiljøkravene omkring støv.

STAMA Parker EL

- Vedligeholdelsesfrie gelbatterier.
- Lad med 3-vejs tip.
- Pålidelig og let at betjene.

STAMA Mini EL

- Knækstyret og med vendbar førersæde.
- Vedligeholdelsesfrie gelbatterier.
- Hydraulisk tiplad.

NESBO Miljørive

- Laver en flot finish med 3 funktioner i én arbejdsgang:
- Skuffer, river og planerer.
- Bredde 100 – 200 mm.

STAMA Micro EL

- Smart og handy lille ståtruck med vippelad.
- Nem på- og afstigning.
- Kan leveres med blomsterstativ og andet tilbehør.

STAMA Multi EL

- Med affjedret foraksel for god kørekomfort.
- Smal model med mange tilbehørsmuligheder.
- Servostyring.

NESBO Gasbrænder

- Effektiv og uden brug af kemikalier.
- Lille og let kørende.
- Med elektronisk tænding.

SE OG PRØV DET
STORE UDVALG AF
STAMA MASKINER
HOS NEDENSTÅENDE
FORHANDLERE:

Almas Park & Fritid, Ålborg &
Brønderselv

Lyngfeldt A/S, Hadsten

Anker Bjerre A/S, Holstebro

Herning Skov, Have & Park A/S,
Herning

Vemas A/S, Vejle

Varde Have og Skovmaskiner ApS,
Varde

Hans Holm A/S, Tinglev

Sønderborg Skov- Park & Have
Maskincenter ApS, Sønderborg

Heden Maskinforretning A/S,
Ringø

Havdrup Maskinforretning A/S,
Havdrup

REJSETIPS:

BENKAPELLET I SEDLEC

af Lene Halkjær Jensen, lene.bladet@mail.dk

Billederne er vist med tilladelse fra Czech Tourist Authority - Czech Tourism

St. Barbara - Katedralen i Kutná Hora

Hvis man er på ferie i Prag, kan man tage på en dagstur til Kutná Hora og Benkapellet i Sedlec. Benkapellet indeholder resterne af ca. 40.000 mennesker og er udelukkende udsmykket med menneskeknogler fra nedlagte grave.

Benkapellet i Sedlec er det største af sin art i Europa og menes at indeholde resterne af omkring 40.000 mennesker. Det mest spektakulære er dog udsmykningen, der består af menneskeknogler. Man kan bl.a. se en lysekroner, der indeholder mindst ét eksemplar af samtlige knogler i den

menneskelige krop, 4 store klokkeformede stabler af knogler og et våbenskjold for Schwarzenberg-familien. Under loftets hvælvinger hænger guirlander af kranier. Makabert? Egentlig ikke – men absolut en meget speciel oplevelse...

Historie

I 1142 blev der grundlagt et Cistercienser kloster i Sedlec – med tilhørende kirkegård. Historierne fortæller, at klostrets abbed i 1278 vendte hjem fra en rejse til "Det Hellige Land". Med sig havde han jord fra Golgatha. Jorden blev

spredt ud på kirkegården, der herefter blev betragtet som en del af "Det Hellige Land". Snart var rygtet om den hellige kirkegård spredt, og folk fra hele Centraleuropa valfartede dertil, for at få begravet deres slægtninge - eller sig selv, hvis dét var ved at være aktuelt – på den eftertragtede kirkegård.

I forbindelse med pestens udbrud i 1318, blev der i de følgende år begravet ca. 30.000 på kirkegården. Under Hussiterkrigen i 1419 til 1434, hvor klosteret blev brændt ned af hussitterhæren, nåede kirkegården sin største udstrækning på ca. 3,5 ha. I forbindelse med genopbygningen af Allehelgenskapellet midt på kirkegården, blev en masse knogler fjernet fra gravene og man begyndte at indskrænke kirkegårdens areal. Knoglerne blev først lagt omkring kapellet – Senere blev de flyttet til kapellets nedre del, hvor de blev stablet i 6 pyramider. Arbejdet med at ekshumere de begravede, rense og stable de mange knogler, blev efter sigende påbegyndt af en halvblind munk. Inspireret af munkens anstrengelser, kom genopbygningen af kapellet til også at omfatte et benkapel.

Den nuværende udsmykning af Benkapellet er foretaget af en tjekkisk træskærer ved navn František Rint. Han blev hyret til opgaven af Karl Schwarzenberg i 1870. Arbejdet tog ca. 3 år og omfattede bl.a. at knoglerne blev desinficeret og bleget med klorkalk, før de blev brugt til udsmykning af rummet. František Rint's eget navnetræk kan også ses – udført i menneskeknogler...

Kutná Hora

Benkapellet ligger i udkanten af Kutná Hora, som er en charmerende by beliggende på skråningerne ned mod floden Vrchlice, ca. 60 km. øst for Prag. I 1995 blev den optaget på UNESCO's liste over verdens kulturarv. I starten af 1200-tallet blev der fundet sølv i Kutná Hora og den lille by voksede hurtigt til at blive en af de største byer i middelalderens Bøhmen. Efter 300 år med minedrift og velstand var det slut med sølvforekomsterne. I dag kan man bl.a. besøge et museum for sølvminedrift og komme ned i de klaustrofobisk snævre minegange under byen. Et resultat af velstanden er den smukke gotiske katedral, St. Barbara. Den blev opført for borgernes egne penge og er opkaldt efter minearbejdernes skytsengel. Den er dog først blevet bygget helt færdig i 1905, idet først Hussitterkrigen og siden de tømte sølvminer satte en stopper for byggeriet.

Dagstur fra Prag

Hvis man ikke selv kører i bil, kan Benkapellet og Kutná Hora besøges via arrangerede ture fra Prag.

Man kan læse mere om Benkapellet i Sedlec på den officielle hjemmeside, www.kostnice.cz (tjekkisk, engelsk og tysk).

Billederne er hentet fra fotobanken <http://photo.czechtourism.com>, hvor man kan se billeder fra hele Tjekkiet. ■

Tjekkiet rummer muligheden for mange – og forskelligartede – oplevelser: En af de mere særprægede er Benkapellet i Sedlec.

BIRGIT JENSEN

Af Birgit Jensen, bjens@odense.dk
Kirkegårdsassistent, Odenses Kommunale kirkegårde

Det lå ikke i kortene at jeg skulle få en karriere indenfor kirkegårdsdrift.

Jeg er født i Herning i 1966, og har i mange år haft en karriere inden for hotel og restaurationsbranchen i Herning og Odense.

I 2001 tog jeg beslutningen om at skifte karriere, bl.a. på grund af de skæve arbejdstider, og startede på uddannelsen som anlægsgartner ved Park og Vej i Odense Kommune og på Beder gartnerskole.

Da jeg var udlært i 2005 blev jeg fastansat som helårs gartner på Assistens Kirkegården i Odense, der blev jeg senere også sjakbajs, og styrede den daglige arbejdsdag.

Det var jeg så indtil april 2015, hvor jeg startede i stillingen som kirkegårdsassistent ved Odense Kommune.

Odenses Kommunale kirkegårde

Odense Kommune har 6 kommunale kirkegårde, Dalum, Korsløkke, Risings, Fredens, Kohaveskoven og Assistens. Vi har ca. 125 kistebegravelser og 1000 urnenedsættelser årligt på vores kirkegårde.

Odenses Kommunale kirkegårde er udliciterede, og har været det siden 2009. Det betyder at vi har en entreprenør (i øjeblikket OKNygaard A/S) til at passe vores kirkegårde.

Arbejdsopgaverne

Mit arbejde består i at styre den daglige drift på alle kirkegårde.

Det lå ikke i kortene, at jeg skulle få en karriere indenfor kirkegårdsdrift, men jeg elsker mit arbejde og gør hvad jeg kan, for at pårørende og besøgende skal få en god og smuk oplevelse på Odense Kommunes Kirkegårde.

- Jeg sælger gravsteder på alle kirkegårde, både til urner og kister. Vi har i øjeblikket 45 forskellige servitutter(priser), som dog heldigvis er ved at blive reduceret betydeligt, forhåbentlig med virke fra det nye år.
- Det er mit ansvar at sørge for at urner og begravelser bliver udført. Jeg sender hver dag urne sedler ud som skal udføres dagen efter, og på dagen kontrollerer jeg at urne hullerne er lavet, og at de er de rigtige steder.
- Kistebegravelser sender jeg ud og melder telefonisk til entreprenøren så snart jeg ved det mindste. Vi graver altid dagen før en kistebegravelse. Jeg sørger for der bliver gravet det rigtige sted, tager billede af eksisterende grav-

steder inden der graves, og er også fysisk tilstede ved kistebegravelser. Det er mit ansvar at føre rustvognen hen til gravstedet, sørge for at kisten kommer rigtigt ind på graven og vejlede de pårørende, med reb og sænkning.

- Jeg mødes også med de pårørende og snakker anlæg af gravsteder, kommer med ideer m.m.
- Jeg laver mispryds runder. Går alle kirkegårde igennem og sender breve til gravsteds ejere, hvis de ikke holder deres gravsteder.
- Laver tilsyn. Altså holder øje med at vores underentreprenør udfører det arbejde de får penge for. Vi har en kvalitets håndbog hvor i der står, f.eks. hvor højt græsset må blive, før det skal klippes og hvor meget ukrudt der højst må være på et gravsted.
- Tager mod telefonopkald og besvarer mails fra borgere, bedemænd, kollegaer m.fl., det kan være klager, bestillinger og aftaler om salg m.m.
- Udbringning af urner.

Mit arbejde er meget alsidigt og til tider også stressende. Jeg har i februar 2017 fået ansat en kollega, Trine Albertsen, som skal assistere mig på halv tid, så det har hjulpet på arbejdsbyrden.

Jeg elsker mit arbejde

Der er sjældent to dage som er ens. Det er en udfordring og meget givende at møde og tale med så mange forskellige mennesker, og jeg går meget op i at de mennesker jeg mødes og taler med, får en god og tryk oplevelse. Ved gravstedssalg og anlæg af gravsteder er det vigtigt, at de vælger rigtigt, så jeg spørger ind og vejleder på bedste måde.

Jeg går også meget op i at kirkegårdene bliver holdt som de skal. Det er vigtigt at de som passer kirkegårdene har en stor faglighed, tingene skal være i orden. Det kan ikke hjælpe at man ikke kan se forskel på stauder og ukrudt,

eller at man ikke ved hvordan forskellige planter skal beskæres. Vi betaler en entreprenør for en ydelse, og den ydelse vil jeg pokker mig have. Da jeg selv har arbejdet som gartner på Assistens kirkegården, er der ingen som kan løbe om hjørner med mig. Jeg kender alle tricks og smuthuller, så de får besked hvis kvaliteten ikke er ok. Kirkegårdene skal være en fredfyldt og smuk oplevelse for de levende. Et sted hvor de har lyst til at komme, om det så er for at besøge et gravsted, eller bare for at nyde naturen og stilheden.

Jeg synes personligt at udviklingen på kirkegårdene herhjemme er meget spændene.

I Odense er vi for flere år side begyndt at tænke ud af boksen, med al den tomme plads vi har og får. De tomme urnegravsteder er blevet plantet til med forskellige stauder, store plæner bliver ikke klippet så ofte, rum til fordel for biodiversitet er blevet etableret, og områder er lukket for salg, hvor vi løbende planter træer med henblik på at udvikle det til skovkirkegård. Der er så mange muligheder, og det er fantastisk at være med i. Hos os er det landskabsarkitekt Casper N K P Vett som står for økonomien og udviklingen på kirkegårdene. Vi er velkomne til at komme med forslag til ændringer og nye tiltag, og nogle gange bliver de også udført. Alle vores gartnere er også velkomne til løbende at komme med forslag til både forbedringer og nye tiltag, hvilket de flittigt benytter.

Så alt i alt så har jeg bare et fantastisk spændende arbejde med mange udfordringer. Det kan godt være at mange mennesker skuler lidt, når man fortæller at man arbejder indenfor kirkegårds drift, men det er jo bare fordi de kun tænker på døden som noget sørgeligt. Døden kan også være smuk, jeg gør i hvert fald alt hvad jeg kan, for at pårørende og besøgende skal få en god og smuk oplevelse på Odense Kommunes Kirkegårde. ■

biosand

SLIP FOR UKRUDTET OG SPAR TID PÅ VEDLIGEHOLDELSE

Egenskaber ved Biosand fugesand:

- Umulig at trænge igennem for ukrudt.
- Kan ikke suges op/fejtes væk af fejmaskine eller kost.
- 100 % miljøvenligt
- Minimal vedligeholdelse.

Biosand - 4086 6446 - www.biosand.dk - mail@biosand.dk

Billede fra Jyllinge Kirkegård

Nye tiltag på Odense Kirkegårde

Nedenstående projekter er alle (på nær træplantning 2014 Assistens) udført i samarbejde mellem Odense Kommune og OKNygaard A/S, som i dag har de to kirkegårdsentrepriser i Odense Kommune.

Træplantning

I 2014 plantedes på Assistens og Dalum Kirkegård 200 store allétræer af primært hjemmehørende arter. Plantningen er et led i kirkegårdens udvikling mod større biologisk mangfoldighed og ekstensiveret drift på Assistens Kirkegårds vestre del mod Odense Universitetshospital.

Træer på Assistens Kirkegård, Vestre.

I 2016 plantedes 133 store allétræer primært på Korsløkke og Fredens Kirkegård. Plantningen er et led i kirkegårdens udvikling og at skabe rum og biologisk mangfoldighed på kirkegårdene.

Prunus 'Amber Beauty', Korsløkke Kirkegård.

Ny allé af røn, Korsløkke Kirkegård.

Vandhuller

I afdeling BØ på Assistens Kirkegård (traditionelt kaldet Skovkirkegården) er etableret to vandhuller. Afdelingen er vandlidende og ved dræning er der søgt at afhjælpe problemet. Vandet ledes fra dræn til de to vandhuller, hvor vandet kan stemme op, inden det siver ned via faskiner.

Vandhullerne blev tilplantet med staudesammensætning af Hanne Søgaard og dækket med et lag af perlesten.

Afdelingen er desuden fornyet med 23 store, nye rhododendron (Ø 100 cm.), ligesom der er fældet enkelte træer, primært grundet stormskader.

Vandhul i afd. BØ, Skovkirkegården, Assistens Kirkegård.

Rammeplantning mod Odense Universitetshospital (OUH)

Kirkegårdens rammeplantning mod OUH var ikke plejet i mange år, og mange træer blevet til stangtræer. Projektet vekslede mellem udtynding, krone-reduktion og supplering med enkelte nye træer for at sikre rammeplantningen mange år frem.

Med ønske om mere end blot et beplantningsbælte, blev der etableret tre opholdsrum med specialdesignede plinte, som giver mulighed for at man kan sidde og ligge under løvtaget og lytte til naturen.

For at sikre årstidsvariation, blev der primært ved opholdsrummene lagt 6.624 blomsterløg og plantet 3.252 stauder.

Specialdesignede plinte i rammeplantning mod OUH.

Fælledgræs

På Assistens Vestre har der de seneste ca. seks år været en række afdelinger og forarealer med Fælledgræs ("langhårsgræs"), som må blive op til 25 cm. højt, før det skal slås. Den reducerede plejintensitet giver bedre betingelse for dyre- og insektlivet på kirkegården.

Det er primært i afdelingerne med Fælledgræs, der er plantet træer i 2013. Herved opnås en frodighed som giver ro og fremstår harmonisk på de åbne arealer mellem Kirkegårdskapellet og OUH.

Fælledgræs under fritvoksende træer på Assistens Kirkegård, Vestre.

Urnegården

2015 totalrenoveredes de afdelinger på Assistens Kirkegård, der traditionelt går under betegnelsen "Urnegården".

Gamle stendiger med klippede fyrrehække var ikke længere mulige at vedligeholde, og mange fyrrehække var gået ud. Digerne skred ud under rodtrykket og belægningen af gamle Ølandsfliser var besluttet farlig i fugtigt vejr – selv om det var flot håndværk. Vi valgte en løsning med stålkanten om gravstederne. Hvor kanterne hæver sig over terræn valgtes cortenstål (Cortenstål er desuden anvendt til Odense Kirkegårds affaldssystem, som er speciallavet til Odense). Belægningen udskiftedes med bordurefliser i granit med jetbrændt overflade. De ledige urnegravsteder blev tilplantet med stauder – et princip vi har anvendt de seneste år.

Urnegrave med rammer af cortenstål. Ledige gravsteder tilplantes med stauder.

Når en stormskade medfører noget positivt

Fredens Kirkegård blev ved juletid 2016 ramt af en storm, som medførte store skader på en strækning af kirkegårdens rammeplantning. Som følge heraf traf vi beslutning om at rydde rammeplantningen og plante nyt. Rhododendron er en af de primære planter i kirkegårdens oprindelige plan, hvorfor vi valgte at give kirkegården en ny, blomstrende ramme.

Der etableredes samtidig nye bænkepladser med halvcirkulære Krum-8 bænke fra G9. En ny ukendt kistefællesgrav blev samtidig anlagt, hvor der tidligere var traditionelle kistegravsteder. To træækker af prydkirsebær i en staudbund indrammer kistefællesgraven.

Fredens Kirkegård, nyplantede rhododendron og bøg.

Fakta om Odense Kirkegårde

Kirkegårde

- Assistens, Dalum, Korsløkke, Fredens og Risings Kirkegård, i alt 56 ha.
- 1 kommunalt ejet skovbegravelsesplads i Kohave-skoven med 1ha. aktiv, 2 ha. reserveret til udvidelse

Handlinger

- Ca. 125 kistebegravelser årligt
- Ca. 1.000 urnenedsættelser årligt
- Ca. 2.500 kremeringer årligt

Kapeller

- 1 Kirkegårdskapel, 322 pladser

Krematorium

- Odense Krematorium, 2 ovne

Personale

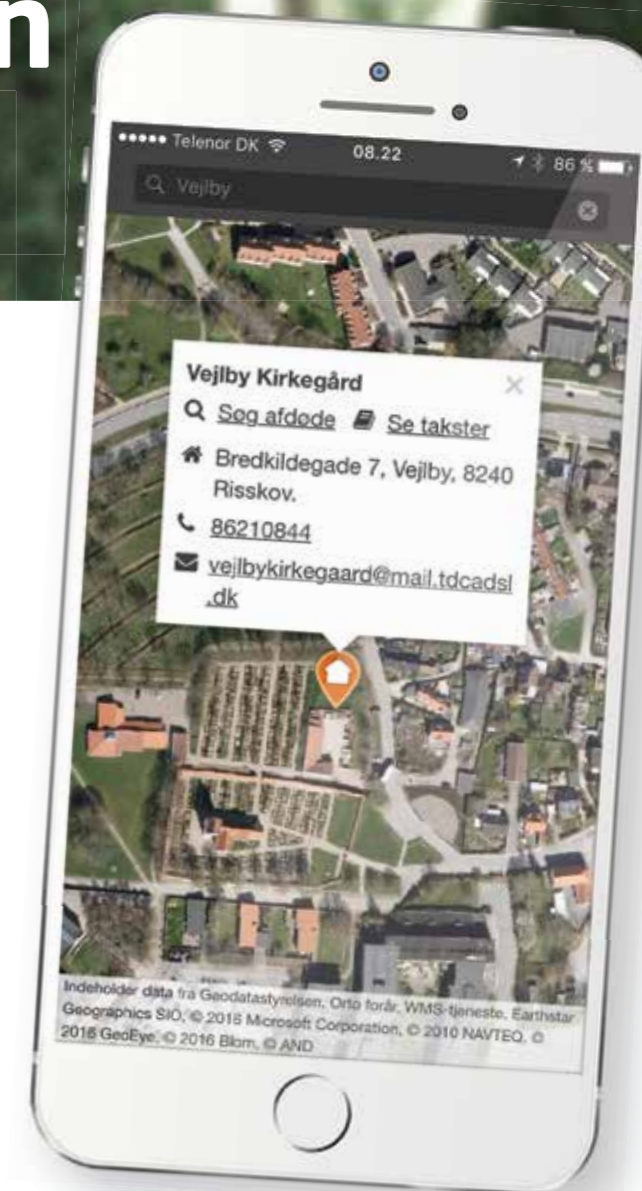
- 1 funktionsleder
- 4 administrative medarbejdere
- 1 kirkegårdsassistent
- 1 tilsynsførende
- 1 kapelassistent
- 4 krematorer
- 1 landskabsarkitekt
- 15 – 20 kirkegårdsmedarbejdere hos OKNygaard (sæson- og opgaveafhængigt)

Find gravsted Gratis app til din smartphone

Gør det let for kirkegårdens besøgende

En GRATIS service, som alle kirkegårde kan tilmelde sig. På www.findgravsted.dk eller via den nye app vises placeringen af alle kirkegårdens gravsteder, samt takster og kontaktoplysninger.

Fås til både Android og iPhone (iOS).

Nu med over
1000 tilmeldte
kirkegårde

**Kontakt EG Brandsoft
på 9928 3565, og få en
gratis demonstration.**

KORT NYT

1

Konkurrence i Norsk Forening for Gravpladskultur

På årsmødet 2017 i den Norske Forening for Gravpladskultur, blev det vedtaget at indføre en årlig konkurrence i foreningen, hvor gode tiltag indenfor gravpladsforvaltningen præmieres. Hvert år får sit eget tema, og i den første konkurrence i 2018, kan de enkelte gravpladsforvaltningskonkurrere om at have den bedste hjemmeside.

Formålet med konkurrencen er at fremme norsk gravpladskultur, gennem at gode idéer og tiltag på denne måde bliver præsenteret for hele branchen.

Kriterierne for deltage i konkurrencen er, at tiltaget skal:

- hæve kvaliteten for brugerne af gravpladser, kapel og krematorium
- bringe nyskabelse ind i norsk gravpladskultur
- være bæredygtigt
- være forankret i egen virksomhed og i Gravpladsforeningens formål
- Forslagsstillerne og kandidaterne til prisen skal være medlem af Norsk forening for Gravpladskultur.

Det er bestyrelsen i Norsk Forening for Gravpladskultur, der i samarbejde med gravpladsrådgiveren, udpeger vinderen af konkurrencen. Præmien er et diplom og et gavekort på 10.000 kr.

Kilde: www.gravpladskultur.no

2

Europas første 'retsmedicinske' kirkegård

Europas første 'retsmedicinske' eller rettere taphonomiske kirkegård kommer til at ligge i Amsterdam og åbner i år. Det er Amsterdams Academic Medical Center (AMC) der har fået tilladelse til at åbne en sådan kirkegård. Formålet med kirkegården er at AMC's forskere her kan studere nedbrydelsen af lig under naturlige forhold. Denne forskning kan hjælpe fx retsmedicinere med at afgøre, hvor længe et lig har ligget begravet.

Kirkegården bliver på ca. 500 m² og her kan lig, der er doneret til videnskaben, blive begravet i grave, der er op til 1 meter dybe. De afdøde vil få selskab af instrumenter, der fortløbende kan måle de kemiske processer, uden at graven forstyrres.

Kirkegården kan bruges af forskere fra andre hollandske universiteter, Hollands Retsmedicinske Institut og af politiet.

I USA findes 6 lignende kirkegårde; de fleste af dem noget større, og sidste år åbnede University of Technology i Sydney en tilsvarende kirkegård.

Kilde: www.sciencemag.org/news

3

Folkekirkens jobportal

Folkekirkens nye jobportal samler alle ledige stillinger i folkekirken på ét sted.

Alle ledige stillinger i folkekirken skal slås op på jobnet.dk, og folkekirkens nye jobportal er et udtræk herfra. Så uanset om man søger en stilling som kirkegårdsleder, graver, kirketjener, præst, kordegn eller kirke- og kulturmedarbejder, kan man finde sit nye ønskejob på www.folkekirken.dk/job.

Kilde: www.intranet.kirkenettet.dk

4

Kisteløft

Brancheorganisationen Danske Bedemænd har reageret skarpt på den vejledning om kisteløft, der er udarbejdet af Folkekirkens Arbejdsmiljøråd, og som for folkekirkens ansattes vedkommende siger "Ingen løft af kister". Danske Bedemænd har henvendt sig til Arbejdstilsynet for at få en udtalelse fra den øverste ledelse, om deres holdning til

ansvaret for løft af kister.

Danske Bedemænd peger på, at flere kapeller lukkes ned, og antyder at årsagen til lukningen af kapellerne bl.a. er, at menighedsrådet derved slipper for ansvaret for at flytte kisterne fra kapel til kirke.

Danske Bedemænd opfordrer til, at der skabes enighed om, at løft af kister er et fælles ansvar, idet mange kirkers adgangsforhold gør det vanskeligt at anskaffe og anvende de nødvendige hjælperedskaber.

Kilde: *Danske Bedemænd nr. 3, 2017*

5

National kirkegårds uge i New Zealand

I dagene 2. – 8. april 2018, kommer kirkegårdene i fokus i New Zealand. Den nationale kirkegårds uge har til formål at afmystificere døden og fejre kirkegårdenes betydning for samfundet, som et offentligt grønt område, hvor man kan mindes sine kære og slippe væk fra dagligdagens stress i smukke omgivelser.

Kirkegårds ugen i 2018 skal samle organisationer og personer med tilknytning til kirkegårdene, om formålet med at præsentere og 'markedsføre' kirkegårdene. Alle interesserede kan byde ind med arrangementer, der har relation til kirkegårdene. Arrangementerne kan spænde vidt, fra pilgrimsvandring, 'Åbent Hus'-dage til koncerter og meget andet.

Kirkegårds ugen arrangeres i et samarbejde mellem New Zealand Cemeteries and Crematoria Collective (NZCCC) og New Zealand Recreation Association (NZRA). Hjemmesiden www.cemeteriesweek.co.nz skal samle begivenhederne og give et overblik over, hvad man kan opleve rundt om i landet i løbet af kirkegårds ugen.

Kilde: www.cemeteriesweek.co.nz

6

Udenlandsk arbejdskraft

Flere menighedsråd har fået bøder for at beskæftige udenlandsk arbejdskraft, fordi den ansatte ikke havde den nødvendige arbejdstilladelse.

Det er menighedsrådets/ kirkegårdsforvaltningens ansvar at tjekke, at en udenlandsk jobansøger ikke bliver ansat ulovligt, men at de har en arbejdstilladelse. Dette gælder også for frivillige, ulønnede medarbejdere. Som det tidligere har været omtalt i medierne, kan det forekomme at en udenlandsk medarbejder har fået tildelt et administrativt CPR-nummer, og virksomheden derfor i god tro, og over en længere periode, har indberettet skat for den pågældende, uden at medarbejderen har haft en gyldig arbejdstilladelse. Ved ansættelse af udenlands arbejdskraft, blev det i denne sammenhæng anbefalet, at man som arbejdsgiver beder om at se en arbejdstilladelse, før udenlandsk arbejdskraft ansættes.

På nyidanmark.dk som er Udlændingestyrelsens og Styrelsen for International Rekruttering og Integrations officielle internetportal kan man læse om reglerne for indrejse og ophold i Danmark. Her findes også en vejledning til arbejdsgivere.

For yderligere information om reglerne henvises til Styrelsen for International Rekruttering og Integration.

Kilde: www.intranet.kirkenettet.dk

7

Velkommen til nye kolleger

Susanne Høegh Hansen er tiltrådt som Kirkegårdsleder den 1. oktober ved Maribo Kirkegård.

Claus Schøtt er tiltrådt som Kirkegårdsleder d. 1. februar ved Tinglev Kirkegård.

Kamille Szilas-Hansen er tiltrådt som Kirkegårdsleder d. 1. september ved Sanderum Kirkegård.

KALENDEREN

23. – 25. oktober 2017

Administrationskursus

FDK afholder kurset 'Kirkegårdens administration' på Visenbjerg Storkro. Se mere på FDK's hjemmeside www.danskekirkegaarde.dk. Tilmelding kan ske ved henvendelse til FDK's sekretariat på mail: kontor@danskekirkegaarde.dk. Få pladser tilbage – Tilmelding snarest.

8. marts 2018

Kirkegårds konferencen på Hotel Nyborg Strand

Kirkegårds konferencen afholdes på Hotel Nyborg Strand.

3. - 5. september 2018

Årsmøde for FDK og DKL

Årsmødet 2018 afholdes på Hotel Søpark i Maribo.

LØVSUGER **MILJØRIVE**

- nu også med 8" slange til granafdækning

Besøg vores 3500 m² showroom på Århusvej 12, 8670 Låsby - hverdage 8.00 - 16.00

GRÆSKLIPPER **KANTSKÆRER** **STANDARDSKOVL**

www.avant.dk Jylland - Låsby - Tlf: 8695 7522 Sjælland - Hørve - Tlf: 5965 6037

25 ÅR
MED
AVANT
I DANMARK
1992 - 2017

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Jens Zorn Thorsen, Vejle Kirker og Kirkegårde
E-mail: jzt@vejle-kirkegaarde.dk
Tlf: 29 41 86 91

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1, 9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat i den originale opløsning. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriernes Landsforening

Formand:

Allan Vest, Hjørring Kirkegård
Tlf. 9890 0555 – 2178 0367
E-mail: allan@hjoerringkirkegaard.dk

Næstformand og teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet Sjælland
Tlf. 26 86 02 01
E-mail tom@motka.dk

Kursusudvalg:

Erik Bach, Aarhus kirkegårde
Tlf. 89 40 27 60 – 29 20 81 58
E-mail eb@aarhus.dk

Tommy Christensen, Svendborg kirkegårde
Tlf. 62 21 05 33 – 20 41 61 86
E-mail tc@svendborg-kirkegaarde.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriernes Landsforening

Oplag: 1.150 stk.

Abonnement

Pris: 330,- kr. pr. år (400,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)
Bestilling eller ændring af abonnement sendes til kontor@danskekirkegaarde.dk

Kontakt:

Lene Halkjær Jensen, Humlebæk Kirkegård
Tlf. 2624 7228 – E-mail: lene.bladet@mail.dk

Udgivelser og deadlines i 2017 / 2018

Nr. 6, december 2017	15. november 2017
Nr. 1, februar 2018	15. januar 2018
Nr. 2, april 2018	20. marts 2018
Nr. 3, juni 2018	20. maj 2018
Nr. 4, august 2018	20. juli 2018
Nr. 5, oktober 2018	15. september 2018

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.500,-
½ side	kr. 2.500,-
¼ side, stående	kr. 1.500,-
¼ side, liggende	kr. 1.500,-
⅛ side	kr. 1.000,-
Visitkort	kr. 900,-

Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat
Priserne er eks. moms.

FRA REDAKTIONEN

På FDKs generalforsamling redegjorde Kirkeministeriets repræsentanter for det notat, der er udarbejdet vedrørende folketingsbeslutning B112, vedrørende omlægning af statens tilskud til Folkekirken. Beslutningen pålagde regeringen at undersøge: Hvor stor en del af statens tilskud der bruges til forkyndelse?

Notatet viser, at tilskuddet primært til præstelønninger ca. svarer til det beløb menighedsrådene bruger på at vedligeholde de kulturhistorisk vigtige kirkebygninger, kalkmalerier etc. Kirkeministeriet tilføjede i forsamlingens påhør, at kirkeskatteyderne betaler ca. 900 mio. til begravelsesvæsenet/kirkegårde – i år blev dette beløb kaldt for kirkens "tilskud til samfundet". Det lyder i kirkegårdsledernes ører også meget bedre end "underskud", hvilket var Kirkeministeriets ord for den kirkeskattefinansierede del af kirkegårdsdriften for et år siden.

Vi vil til enhver tid gerne indgå i arbejdet med at få det rette forhold mellem den brugerbetalte og den skattebetalte del af kirkegårdsdriften. Og det hjælper at ordene "tilskud til samfundet" opleves betydeligt mere korrekte end "underskud".

Det indledende arbejde i forbindelse med overgangen til det nye lønsystem har allerede skabt lidt problemer rundt om; nogle medarbejdere har ikke fået løn og andre har pludselig fået et uventet beløb ind på kontoen, idet ikke alle medarbejdere er ført over og nogle af lønmodtagernes bankoplysninger er landet forkert. Senest har der ikke været klarhed over hvordan menighedsrådene skulle agere i forhold til betalingsaftalerne med bank og NETS. Det har resulteret i en masse spildt ekstraarbejde for formænd, kasserere og lønadministrationer. Det er derfor med en vis spænding og nervøsitet at overgangen til det nye lønsystem imødeses.

Fornyelse med respekt for tradition siden 1982

JESSING

- Se flere produkter på www.jessing.eu

